РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Областна администрация
Смолян

Смолян, бул."България"№14, тел.0301/ 60192,факс 0301/ 62333, e-mail: governor@region-smolyan.org; http://www.region-smolyan.org

УТВЪРЖДАВАМ:

НЕДЯЛКО СЛАВОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ

СЪГЛАСУВАЛ:

НИКОЛА ЗАПРЯНОВ
Началник на Регионално управление на образованието - Смолян

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ

ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ
В ОБЛАСТ СМОЛЯН

/2017-2020/

Смолян, 2017

Съдържание

Използвани съкращения (абревиатури) стр. 4

Използвани термини стр. 5

1. Резюме стр. 7

1.1. Нормативни основания стр. 8

1.2. Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците в съответствие със Закона за предучилищното и училищното образование стр. 8

2. Анализ на състоянието и готовността на общините и на Образователните институции за осигуряване на подкрепа за личностно развитие стр. 10

2.1. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2016 г. – 2017 г. стр. 10

2.2. Други институции и доставчици на социални услуги в общините стр. 18

2.3. Състав и особености на групата на децата и учениците със специални образователни потребности стр. 30

2.4. Обезпеченост на образователната система със специалисти стр. 36

2.5. Материални условия в институциите по отношение на обучението на ученици със специални образователни потребности стр. 37

2.6. Кариерно ориентиране на учениците стр. 40

2.7. Работа с деца с изявени дарби стр. 41

2.8. Напускане на образователната система. Деца в риск. стр. 41

3. Предизвикателства стр. 43

4. Стратегически и оперативни цели стр. 43

4.1. Стратегическа цел стр. 43

4.2. Оперативни цели стр. 43

5. Основни мерки и дейности за постигане на целите стр. 44

5.1. Мерки и дейности по оперативна цел 1 стр. 44

5.2. Мерки и дейности по оперативна цел 2 стр. 54

5.3. Мерки и дейности по оперативна цел 3 стр. 57

5.4. Мерки и дейности по оперативна цел 4 стр. 59

5.5. Мерки и дейности по оперативна цел 5 стр. 61

5.6. Мерки и дейности по оперативна цел 6 стр. 66

6. Индикатори за постигане на целите стр. 68

7. Връзка с други стратегически документи стр. 68

8. Координиране на изпълнението на стратегията стр. 68

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)

ДГ	Детска градина
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
ЕГ	Езикова гимназия
ЗБППМН	Закон за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
МС	Министерски съвет
НЕИСПУО	Национална електронна информационна система за предучилищното и училищно образование
НУ	Начално училище
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ОУ	Основно училище
ПГ	Професионална гимназия
ППМГ	Профилирана природоматематическа гимназия
ПЛР	Подкрепа за личностно развитие
РЕПЛР	Регионален екип за подкрепа за личностно развитие
РУО	Регионално управление на образованието
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СОП	Специални образователни потребности
СУ	Средно училище
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция

ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ

По смисъла на Закона за предучилищно и училищно образование, съгласно Допълнителните разпоредби, параграф 1 са разяснени допълнително понятията, както следва:

***§1, т. 6** „Дете или ученик в риск“ е дете или ученик:*

а) без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени;

б) жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание във или извън семейството му;

в) в опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие.

***§1, т. 7** „Дете или ученик с изявени дарби“ е дете или ученик с трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.*

***§1, т. 12.** „Ключови компетентности“ са комплекс от взаимозависими знания, умения и нагласи или отношения, необходими за личностното развитие на индивида през целия живот, за изграждането на активна гражданска позиция и участие в социалния живот, както и за пригодността му за реализация на пазара на труда, определени на национално равнище в съответствие с Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот, приета с Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г.*

***§1, т. 22.** „Приобщаващо образование“ е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.*

***§1, т. 23**. „Психо-социална рехабилитация“ е комплекс от дейности за подпомагане на учениците със затруднения, увреждане или разстройство на тяхното психично здраве за постигане на оптимално ниво на самостоятелност и за придобиване и прилагане на умения, необходими за пълноценно участие в училище.*

***§1, т. 24.** „Ресурсно подпомагане на деца и ученици“ е осигуряване на обща и допълнителна подкрепа, основана на оценката на потребностите на децата и учениците, което включва осъществяване на дейности от специалисти, насочени към личностно развитие на децата и ученици със специални образователни потребности, и с оглед постигане на целите, заложени в плановете за подкрепа и в индивидуалните им учебни програми.*

***§1, т. 25**. „Рехабилитация при комуникативни нарушения“ е комплекс от дейности за подпомагане на деца и ученици със затруднения, увреждане или разстройство на езика, говора, познавателните процеси и социалното поведение.*

***§1, т. 26.** „Родител“ е лицето, което упражнява родителските права по смисъла на Семейния кодекс.*

***§1, т. 27.** „Специални образователни потребности“ на дете и ученик са образователните потребности, които може да възникнат при сензорни увреждания,*

физически увреждания, множество увреждания, интелектуални затруднения, езиково-говорни нарушения, специфични нарушения на способността за учене, разстройства от аутистичния спектър, емоционални и поведенчески разстройства.

***§1, т. 29**. „Ученик с хронични заболявания“ е ученик със среднотежки, компенсирани и реконвалесцентни форми на съответното хронично заболяване.*

Резюме

Разработването на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците е нормативно регламентирано в чл. 196 на Закона за предучилищното и училищното образование. (обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) (*ЗПУО)* и чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование (приета с ПСМ № 286 от 04.11.2016 г.)

Стратегическият документ е създаден в процес на партньорство между заинтересованите страни в област Смолян – Областна администрация, Общински администрации и общински съвети, РУО на МОН – Смолян, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Смолян, училища, детски градини, центрове за личностно развитие, читалища, местни структури на централната и местна власт, социални услуги, НПО и др. с общата координация на Областна администрация – Смолян въз основа на изготвени и приети от общинските съвети анализи от всички десет общини на територията на областта.

Констатациите и изводите от анализите по общини подпомагат разработването на областна стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

На децата и учениците в системата от предучилищното и училищното образование се предоставя подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Подкрепата за личностно развитие се предоставя в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик. Раздел II от Глава девета „Деца и ученици" от ЗПУО регламентира обстойно осигуряването на подкрепа за личностно развитие на подрастващите от институциите в системата на предучилищното и училищно образование, съвместно с държавните и местните органи и структури, и доставчиците на социални услуги.

С влизане в сила на Закона за предучилищното и училищно образование в системата на образованието се дава възможност за разработване на политики и модели за работа на ниво област, които да гарантират достъпа до качествено образование и подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в областта, което предполага активна обществена ангажираност, изразяваща се в конкретни задължения и отговорности на посочените по-горе органи и структури на местно ниво, които имат пряко или косвено отношение към този процес.

Разпоредбата на чл.177, ал.1 от ЗПУО определя подкрепата за личностно развитие на децата и учениците като обща и допълнителна, което дава възможност за работа с всяко дете/ученик, като включва ранна превенция на обучителните трудности и работа по случай за предотвратяване на риска от тормоз и насилие в училище и в семейството, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение.

Настоящата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците включва анализ и оценка на нуждите от подкрепа, описание на предизвикателствата, стратегически цели и необходимите дейности в областта на подкрепата за период от 2/две/ години.

1.1. Нормативни основания.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на област Смолян е разработена в изпълнение на разпоредбата на чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование, като в основата ѝ стоят анализите на общините на територията на област Смолян за потребностите от подкрепа по чл. 196, ал. 3 от ЗПУО, приети от общинските съвети, както следва:

- Община Баните – решение № 149/28.10.2016 г.
- Община Борино – решение № 159/28.11.2016 г.
- Община Девин – решение № 182/30.11.2016 г.
- Община Доспат – решение № 271/29.11.2016 г.
- Община Златоград – решение № Ж 370/30.11.2016 г.
- Община Мадан – решение № 249/23.11.2016 г.
- Община Неделино – решение № 338/18.11.2016 г.
- Община Рудозем – решение №166/30.11.2016 г.
- Община Смолян – решение № 301/18.11.2016 г.
- Община Чепеларе - решение №268/29.11.2016 г.

Стратегията включва и описание на предизвикателствата, направени въз основа на изводите от общинските анализи, стратегическите и оперативни цели, необходимите мерки и дейности в областта на подкрепата за реализиране на поставените цели.

1.2. Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците в съответствие със Закона за предучилищното и училищното образование

Съгласно чл. 174, ал. 1 от ЗПУО, институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, съвместно с държавните и местни органи и структури и доставчиците на социални услуги. Според чл. 176, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал. 2 от Наредбата за приобщаващото образование, подкрепата за личностно развитие се осигурява на всички деца и ученици, в съответствие с индивидуалните им потребности и има за цел да осигури за децата и учениците подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им. Редът за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа се урежда с Наредбата за приобщаващото образование.

Съгласно чл.171, ал.1, т. 7 от ЗПУО, получаването на обща и допълнителна подкрепа е право на детето и ученика по време на обучението, възпитанието и социализацията в институциите на предучилищното и училищно образование. Чл.177, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал.1 от Наредбата за приобщаващото образование определят два вида подкрепа за личностно развитие – обща и допълнителна.

Обща подкрепа за личностно развитие по чл.178, ал. 1 от ЗПУО	**Допълнителна** подкрепа за личностно развитие по чл. 187 от ЗПУО
Насочена е към развитието на потенциала на всяко дете и ученик и включва:. екипна работа между учителите и други педагогически специалисти; допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО; допълнителни модули за деца, които не владеят български език (само за детските градини); допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; консултации по учебни предмети; кариерно ориентиране на учениците; занимания по интереси; библиотечно-информационно обслужване грижа за здравето; осигуряване на общежитие; поощряване с морални и материални награди; дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения; логопедична работа;	*Насочена е към деца и ученици със специални образователни потребности (СОП) и/или с хронични заболявания, деца в риск, деца с изявени дарби и се предоставя след извършване на оценка на потребностите. Допълнителната подкрепа включва:* ✓ работа с дете и ученик по конкретен случай; ✓ психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения и при физически увреждания; ✓ осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; ✓ предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания; ✓ ресурсно подпомагане за ученици със специални образователни потребности;

Съгласно чл. 81 от Наредба за приобщаващо образование, допълнителната подкрепа е:

 краткосрочна (минимум 1 учебна година, максимум – до края на етап на обучение)

 дългосрочна – повече от един етап или степен на обучение или за целия период на обучение

В анализа са разгледани ключовите фактори и елементи от предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от област Смолян, както и изводите за основната насока за бъдещи действия, които следват от силните и слаби страни на настоящата ситуация.

2. Анализ на състоянието и готовността на общините и на образователните институции за осигуряване на подкрепа за личностно развитие

2.1. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2016/2017 г.

Към момента на изготвяне на стратегията в област Смолян функционират следните образователни институции:

Детски градини

Община	Брой детски градини	Брой деца
Баните	1	71
Борино	2	54
Девин	4	305
Доспат	7	295
Златоград	5	339
Мадан	5	316
Неделино	3	184
Рудозем	8	348
Смолян	12	1361
Чепеларе	3	211
Общо	50	3489

Училища

Община	**Брой училища**	**Брой ученици**
Баните	2	203
Борино	2	171
Девин	9	987
Доспат	8	686
Златоград	5	895
Мадан	7	1055
Неделино	2	435
Рудозем	3	936
Смолян	18	4268
Чепеларе	5	671
Общо	**61**	**10307**

ЦПЛР

Според чл. 26, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищно образование /в сила от 01.08.2016г./, Центърът за подкрепа за личностно развитие е институция в системата на предучилищното и училищно образование, в която се организират дейности, подкрепящи приобщаването, обучението и възпитанието на децата и учениците, както и дейности за развитие на техните интереси и способности.

- **Център за подкрепа за личностно развитие – Общински детски комплекс, гр. Девин, /ЦПЛР-ОДК, гр. Девин/**

В съответствие с държавната политика за образование, възпитание и развитие на децата и учениците ЦПЛР-ОДК, град Девин има следните функции:

1. Осмисляне на свободното време на учениците, стимулиране на познавателните им интереси и творчески способности.

2. Изграждане у децата и учениците на навици за здравословен начин на живот, съобразен с рационално хранене, спорт и туризъм.

3. Формиране на гражданска култура и уважение към човешката личност, приобщаване към националните и общочовешки ценности и морал.

4. Подпомагане на свободния професионален избор.

5. Формиране на екологична и природо - защитна култура.

В съответствие с основните функции ЦПЛР-ОДК, град Девин изпълнява следните задачи:

1. Създава и осъществява образователни програми, съобразно изискванията и указанията на МОН, с цел надграждане нивото на знания, умения и навици в областта на науката, изкуството и спорта.

2. Разработва и предлага програми и проекти за свободното време на децата.

3.Организира периодични изяви на децата: състезания, изложби, конкурси, празници, концерти и други развлекателни дейности /игри, екскурзии, лагери/.

4. Създава условия за подготовка и изява на талантливи и даровити деца и ученици в областта на науката и изкуството

5. Организира ваканционни занимания на децата и учениците по интереси.

6. Създава условия за участие в местни, регионални, национални и международни формати.

7. Осъществява информационна и консултативна дейност с ученици, учители и родители за видовете извънучилищни форми, за съдържанието им и условията в тях.

Образователно-възпитателният процес се осъществява в учебни групи, които са постоянно и временно действащи през учебната година, и временно действащи през ваканциите. В областта „Наука и технологии” са формирани 5 постоянни учебни групи, 1 временна група през ваканциите, с по минимум 13 деца и/или ученици в група.

По направление „Изкуства” са формирани 11 постоянни учебни групи и 1 временна група през ваканциите, с по минимум 12 деца и/или ученици в група. Провежда се и индивидуално обучение с учениците в групите по Музикално изкуство с по 6 деца. В областта „Наука и технологии” са формирани следните групи по интереси:

- Клуб „Забавна електроника”
- Школа „Млад талант”
- Клуб „Сръчни ръце” /моделиране/
- Клуб „Зелено човече” /предучилищна/
- Клуб „Екотурист“

По направление „Изкуство” са формирани следните групи :

- Клуб „Палитра” /рисуване/
- Фолклорна група „Силивряк”
- Фолклорна група „Гайдарче”
- Фолклорна група „Гайдари”
- Фолклорна група „Родопи” /Настан/
- Фолклорна група „Гайдарите
- Танцов състав „Бонбонче”- /предучилищна/
- Танцов състав „Мечо Пух”/предучилищна/
- Танцов състав„Весело хоро” I
- Танцов състав„Весело хоро” II
- Танцов състав „Родопчанка”/представителен/

- **Център за подкрепа за личностно развитие – Ученическо общежитие „Васил Левски”, град Девин, /ЦПЛР-УО „Васил Левски” гр. Девин/**

В Ученическото общежитие се организират и провеждат дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта които осигуряват обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на учениците.

Осъществяват се дейности за:

1. Подпомагане на интелектуалното, емоционалното и физическото развитие и социалната реализация на учениците в съответствие с потребностите, способностите и интересите им;
2. Съдействие за съхраняването и утвърждаването на българската национална идентичност;
3. Подпомагане на професионалната насоченост и придобиване на компетентности в подготовката и самоподготовката по учебната програма от области на науката и технологиите, необходими за успешна личностна и професионална реализация;
4. Съдействие за ранно откриване на заложбите на учениците, за стимулиране на познавателните интереси и творческите способности и насърчава тяхното развитие и реализация;
5. Подпомагане формирането на устойчиви нагласи и мотивация за учене през целия живот;
6. Съдействие за формирането на толерантност и уважение към правата на учениците и хората с увреждания;
7. Подпомагане познаването на националните, европейските и световните културни ценности и традиции;
8. Осъществяване на информационна и консултантска дейност с ученици и родители за видовете занимания по интереси, за подкрепа за личностно развитие, за съдържанието и условията на работа в тях;
9. Организиране на колективни и индивидуални, постоянни и временни организационни педагогически форми и изяви на ученици на общинско, регионално и национално равнище.

- **Център за подкрепа за личностно развитие гр. Златоград**

Работа с талантливи и даровити деца в свободното им от учебни занятия време в областта на науката, изкуството в Община Златоград е приоритет на Център за подкрепа за личностно развитие гр. Златоград (ОДК). В годините се утвърди позицията, че такива институции, които целенасочено работят за откриване на таланта на детето, все повече се превръщат в сигурна среда за общуване на децата и учениците. Тези институции затвърдиха своето място, като предлагат условия за алтернативна заетост на младите хора в борбата срещу негативите на обществото ни, които все по драстично нараства: агресия, насилие, наркомания, проституция, алкохолизъм. В Центъра около 350 деца и ученици са включени в дейности в две направления – наука и технологии и изкуства.

1. Област Наука и технологии – постоянни групи:

Профил Приложно-технически – клуб Английски език – 3 групи;

Профил Хуманитарно-обществен – клуб Етнология и етнография – 3 групи, клуб Превенции – 1 група, клуб Лидер – 1 група.

2. Област Изкуства – постоянни групи:

Профил Литературно творчество – клуб Журналист – 1 група;

Профил Театрално изкуство – ТДК (театрално дискусионен клуб) – 2 групи; Арт драма – 1 група

Профил Танцово изкуство – клуб Модерни танци – 4 групи, клуб Модерен балет –2 групи, клуб Мажоретки – 1 група;

Профил Изобразително изкуство – клуб Моделиране – 2 групи; клуб ДПИ (декоративно приложно изкуство) – 2 групи; клуб Изобразително изкуство – 1 група.

Институция, като Център за подкрепа за личностно развитие гр. Златоград, трябва да отговори на новите предизвикателства и да предложи нова визия за развитие пред традиционните образователни модели и традиционните форми на общуване. Ясно и категорично фокуса трябва да падне върху развитието на личността на детето и ученика, с неговата автономност и свобода на избор, право на личен стремеж към преуспяване и благоденствие, принадлежност, участие и отговорност към общности и групи едновременно.

Учениците и децата желаят да развиват важни за бъдещето им умения, да разширяват знанията си по определени предмети, да се изявяват и развиват като личности.

В Център за подкрепа за личностно развитие гр. Златоград работата с родители на деца и ученици включва:

- предоставяне на актуална информация за дейностите на Центъра на родителската общност - от педагозите по учебни групи, с рекламни плакати, страница във Фейсбук и други;

- предоставяне на информация за постиженията на децата и на клубовете по интереси - от педагозите по учебни групи, с благодарствени адреси, на организирани открити занимания, изложби, театър форуми;

- участие на родители в дейностите на отделните групи – с дарения, съдействие при инициативи и за поддържане на учебната база.

- **Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК-Смолян**

През учебната 2015/2016 г. в ЦПЛР - ОДК-Смолян, в различни секции и форми са регистрирани общо 438 деца и ученици, 21 от които, повтарящи се в две форми от началото на учебната година. 32-ма ученици са записани в клуба по актьорско майсторство след началото на втория учебен срок, а 26 в началото на месец юли в школата по изобразително изкуство. Педагогическите форми не се дублират с тези в училищата.

Области на занимания по интереси

Област „Наука и технологии“

Профил	***Дейност***	***Клас***	***Брой участници***	***Забележка***
Природо-математически	Експериментална физика и математическо моделиране	VII - XII	16	Ръководител - главен асистент доктор
Екология и опазване на околната среда	Направление „Краезнание“	I - XII	134	„Природата-наш дом“ – 2 групи; „Природолюбител“, „Знам и мога“, „Традиции и обичаи“ - 2 групи; „Краезнание“ - 2 групи; „Млад европеец“ - 2 групи
Приложно-технически	Забавен немски език „Basteln rund um das Jahr“	VIII - XII	18	Ръководител - инженер с немски език
Област „Изкуства“				
Профил	***Дейност***	***Клас***	***Брой участници***	***Забележка***
Литературно творчество	Вълшебният приказен свят	Предучилищна възрастова група	14	Интеграция на деца от етнически малцинствени групи с майчин език, различен от българския
Изобразително и приложно изкуство	Изобразително изкуство	I - VII	26	Начало на обучението - м. юли 2016г.
Театрално изкуство	Театрално майсторство	I - XII	49	Ръководител - професионален актьор
Театрално изкуство	Актьорско майсторство	I - VII	32	Начало на обучението - II срок
Танцово изкуство	Модерни и спортни танци	I - XII	49	Само в ОДК с ръководител с необходимата квалификация
Музикално изкуство	Забавна музика	I - XII	36	Ръководител - професионална

				певица с необходимото образование
Област „Спорт“				
Профил	***Дейност***	***Клас***	***Брой участници***	***Забележка***
Индивидуални спортове	Източни бойни изкуства	I - VII	122	Ръководител - професионален каратист и джудист с необходимото образование

- **Център за подкрепа за личностно развитие –Ученическо общежитие /УО/ „Васил Димитров”– град Смолян**

Разполага със сграда на ул. „Дичо Петров” №30 в кв. Смолян и със сграда на ул. „Родопи” №126, кв. Райково. От началото на учебната 2015/2016 година настаняването на учениците се извършва само в базата на адрес: гр. Смолян ул. „Дичо Петров” № 30. Базата е стара, на четири етажа, унаследена от бивше общежитие на Учителския институт „Дичо Петров” в града. На разположение на учениците са три етажа със стаи за настаняване, пригодени стаи за кухненски блок и стаи за самоподготовка /занимални/; компютърна зала; библиотека; санитарен възел с баня – по един на всеки етаж; инвалидна баня на първия етаж. Сградата е с котелно помещение и се отоплява с газьол за отопление.

ЦПЛР-УО „Васил Димитров”-Смолян създава и поддържа за възпитаниците си условия близки до дома, с приоритет – грижи за здравето и живота и за реализиране в учението на всеки ученик. Учебно-възпитателният процес се осъществява чрез самоподготовка в занималните помещения под ръководството на групов възпитател. В помощ на самоподготовката на учениците са компютърна зала и библиотека.

Педагогическият персонал води диалог между ученик - училище – родители, с цел постигане на по-голяма успеваемост на учениците. Извън самоподготовката на учениците се провеждат занимания по интереси, консултации по различни предмети от учебното съдържание в съответствие с индивидуалните образователни потребности, обща и допълнителна подкрепа за личностното и кариерно развитие, подкрепа във физическата, психологическата и социална сфера, консултации и допълнителна работа с ученици, на които българският не е майчин език.

- **Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК-Чепеларе**

Извънучилищната дейност в Община Чепеларе се осъществява в ЦПЛР ОДК. Този вид занимания имат важно значение за пълноценното развитие на децата и учениците. Застъпени са занимания в трите направления – изкуство, спорт и наука. През настоящата 2016/2017 учебна година се осъществява обучение по народни танци, народно пеене, родопска и джура гайда, кавал, акордеон, пиано, електронно-клавишни инструменти, приложни и изобразителни изкуства, ски алпийски дисциплини, ски бягане, футбол, природоматематични науки. Обхванати са деца от Детска градина гр. Чепеларе и

от трите училища в града. Възпитаниците на комплекса се включват активно в културни, спортни и представителни събития и празници в града. Участват в конкурси, фестивали и състезания на регионално, национално и международно ниво и печелят престижни колективни и индивидуални отличия. Част от учениците, посещаващи ЦПЛР продължават образованието си в средни училища по изкуствата и спортни училища. До учебната 2015/2016 година дейност се осъществява в още форми – биатлон, спортна стрелба, баскетбол, модерни танци и мажоретен състав, но поради кадрови проблем, формите са редуцирани. В продължение на 5 години, до 2015/2016 учебна година, ОДК провежда изнесено обучение в с. Павелско. През настоящата учебна година предвид възможностите, които дава проектът „Твоя час“, не се предлага такава услуга. По отношение на материално-техническата база, може да се каже, че условията за работа са отлични във всички форми. Сградният фонд е напълно обновен, нова парна инсталация, изцяло оборудвани зали за обучение, наличие на различни пособия, костюми, екипи, музикални инструменти, озвучителна и компютърна техника, мултимедия и всичко необходимо за провеждане на нормален учебно-възпитателен процес. От подобрение се нуждае дворното пространство. На комплекса е предоставен за ползване автобус.

ЦПЛР	**Населено място**	**Брой деца и ученици 2013/ 2014**	**Брой деца и ученици 2014/ 2015**	**Брой деца и ученици 2015/ 2016**	**Брой деца и ученици 2016/ 2017**
Център за подкрепа за личностно развитие Общински детски комплекс	гр. Чепеларе	300 обучаващи се, по Списък Образец – 570	340 обучаващи се, по Списък Образец – 570	350 обучаващи се, по Списък Образец – 604	230 обучаващи се, по Списък Образец – 410

В община Чепеларе няма ЦПЛР с дейност на ученическо общежитие. За задоволяване на потребностите на учениците, които учат в училищата в гр. Чепеларе и са от други населени места, се използва несамостоятелното общежитие на ПГСГСТ „Н. Й. Вапцаров“ – Чепеларе. Към момента капацитетът е достатъчен.

- **ОП „НАО и ПЛАНЕТАРИУМ“ - СМОЛЯН**

Планетариум – Смолян реализира образователни дейности с деца от предучилищна и училищна възраст от града, и учащи с изявени наклонности в областта на астрономията. Заниманията в кръжоците и школите са безплатни. През учебната 2015/2016 година в Планетариума са функционирали 3 кръжочни групи - 2 с ученици от гимназиален етап и 1 от прогимназиален етап. Функционирала е и 1 школа с ученици от гимназиален етап. Общ брой на ангажираните ученици в тях – 20.

*Работа с деца и ученици от гр. Смолян в извънучилищни форми***:**

За децата от подготвителните групи в детските градини в града се предлагат целогодишно детски програми в звездната зала и наблюдения с телескоп. Програмата е оформена в два модула – есенен и пролетен. Децата от подготвителните групи са най-многобройната група посетители от града.

Заниманията в кръжочните групи се провеждат според утвърдена програма и в рамките на броя седмици, предвидени за съответната възрастова група. В процеса на работа учениците разширяват и задълбочават познанията си по астрономия и астрофизика като част от общия познавателен процес, който има за цел да формира мисленето на децата и отношението им към света около тях. Използвайки възможностите на звездната зала и обсерваторията към Планетариума, кръжочниците усвояват по атрактивен начин система от знания за звездното небе, планетите, звездите, галактиките, Вселената. Те развиват умения за самостоятелна работа, за търсене на научна информация в Интернет; за обработка и оформяне на наблюдателни данни; за представяне на получените резултати с помощта на компютърни програми и Интернет. Участниците в творческите школи разработват самостоятелни астрономически проекти, с които участват в различни национални и международни конкурси.

Всяка година се организират летни наблюдателни експедиции – на територията на НАО „РОЖЕН" за учениците в гимназиален етап и в Планетариума – за тези от прогимназиален етап. Нова форма е въведена в последните три години – лятна астрономическа школа за начинаещи деца и възрастни от страната.

Популяризаторска и учебна работа с ученици от града и региона - През последните години е налице трайна тенденция към намаляване броя на учениците от Смолян и областта, посетили Планетариума за учебни програми. Планетариумът продължава да предлага цикъл от програми, в помощ на учебното съдържание по астрономия и астрофизика, но те не се търсят от преподавателите. Основната причина за това е намаленият брой часове по природните дисциплини и отпадането на по-голямата част от астрономическия материал от програмата по физика, особено в класовете на гимназиалния етап. Учителите нямат стимул да организират посещения на учебни лекции, а предпочитат предимно популярни програми и то само по едно посещение годишно.

- **<u>Специализирани обслужващи звена</u>**

На територията на област Смолян функционира 1 специализирано обслужващо звено по чл. 27 и чл. 50, ал. 1, т. 5 от *ЗПУО* – Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование – Смолян. Седалището на институцията е гр. Смолян, ул. Братан Шукеров" № 19, но цялостната дейност се осъществява на територията на цялата област чрез екип от специални педагози – ресурсни учители, психолози, логопеди, слухово – речеви рехабилитатор и кинезитерапевт.

През 2015 година в страната се извършиха сериозни законодателни промени чрез приемането на Закон за предучилищното и училищното образование, което в едно с образователните стандарти следва да гарантира еднакъв достъп до образование и включване на всички деца и ученици в националната образователна система. Сега са необходими по-нататъшни усилия за практическото приложение на политиката в съответствие с българските образователни и културни традиции, както и с икономическите и социалните условия.

Налице са предпоставки за разработване на политики и модели за работа на ниво община, които да гарантират достъпа до качествено образование, както и условията за личностно развитие на всяко дете/ученик.

Разработването на местните политики по отношение на приобщаващото образование следва да се основава на следните **принципи:**

- Единна местна политика за осигуряване на правото на предучилищно и училищно образование за всяко дете / всеки ученик;
- Ориентираност към интереса и към мотивацията на детето и на ученика, към възрастовите и социалните промени в живота му, както и към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
- Равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик в образователната среда;
- Равнопоставеност и недопускане на дискриминация в процеса на предучилищното и училищното образование;
- Запазване и развитие на българските образователни традиции;
- Хуманизъм и толерантност;
- Съхраняване на културното многообразие и приобщаване чрез българския език;
- Иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес, въз основа на научна обоснованост и прогнозиране на резултатите от иновациите;
- Ангажираност на детските градини, училищата, центровете за подкрепа за личностното развитие, родителите, неправителствените организации, общината и другите заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието.

Подкрепяща среда

РЦПППО – Смолян е създал ресурсни кабинети в детските градини и училищата, където се обучават децата и учениците със специални образователни потребности /СОП/. Това се оказа добра практика, защото децата получават ресурсно подпомагане и специализирана подкрепа в общообразователната среда. По този начин се осигурява максимално уплътняване на работното време на специалистите за пряка работа с децата, и се създава предпоставка за нормално протичане на процесите по приобщаване на децата/учениците със СОП в общообразователната среда.

Практиката показва, че в детските градини интеграцията на децата със специални образователни потребности се реализира по – успешно, когато се осъществява в самата група, съвместно с всички останали деца. Поради тази причина ресурсните учители и останалите специалисти работят заедно с детските учители в групите, с цел социална адаптация в детската общност.

В **РЦПППО** – Смолян има оборудвани 6 кабинета:

- Два ресурсни кабинета, в които работят ученици със СОП от СПГТС ”Н. Й. Вапцаров”;
- Методичен кабинет, в който се извършват консултации и срещи с родители и учители;

- Консултативен кабинет, в който работи Регионален екип за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности, създаден на основание чл.190 от ЗПУО;
- Кабинет полезни умения;
- Зала за рехабилитация и кинезитерапия;

ИЗВОД: Разнообразни форми за подкрепа както на деца и ученици със СОП, така и на деца и ученици с изявени дарби, са съсредоточени предимно в областния център Смолян и в някои от по-големите общини. По-малките общини, съобразно броя на децата и учениците и конкретните им потребности, следва да определят най-ефективния вариант, тъй като нямат ресурс да поддържат едновременно различни алтернативни форми на работа за обезпечаване на потребностите на децата и учениците.

2.2. Други институции и доставчици на социални услуги в общините

- **Център за обществена подкрепа – ЦОП „Слънчо", гр. Девин**

"Център за обществена подкрепа" гр. Девин предоставя комплекс от социални услуги, предназначени за деца и семейства, с цел предотвратяване на изоставянето на децата и настаняването им в специализирани институции, превенция на насилието и отпадане на ученици от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от институции, консултиране и подкрепа на семейства в риск, оценяване, обучение и подкрепа на приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми и прояви.

Работата с децата и техните семейства е насочена към осигуряване на социална, педагогическа и психологическа помощ по проблеми, свързани с отглеждането, възпитанието и обучението на децата; работа за улесняване на връзките между децата и родителите и справяне с кризи във взаимоотношенията им.

<u>ОСНОВНИ ЦЕЛИ:</u>

- Превенция на изоставянето;
- Превенция на насилието. Подкрепа на деца, жертви на насилие и техните семейства;
- Превенция на отклоняващото се поведение. Социално-педагогическо консултиране на деца с поведенчески проблеми и техните семейства;
- Превенция на отпадане от училище. Работа с деца, отпаднали или в риск от отпадане от училище и техните семейства;
- Подкрепа и консултиране на деца и семейства от общността;
- Мобилна социална работа;
- Услуги по превенция на рисковото поведение на деца;

- Услуги по приемна грижа и осиновяването;
- Работа с деца с увреждане и заболяване, относно психологическа, педагогическа и социална подкрепа;
- Други.

ПРИНЦИПИ НА СОЦИАЛНАТА УСЛУГА

- ✓ Гарантиране на най-добрия интерес на детето, съгласно Конвенцията на ООН за правата на детето;
- ✓ Гарантиране правото на всяко дете да бъде отглеждано в семейна среда;
- ✓ Зачитане на достойнството и личността на детето;
- ✓ Уважение към личната история, религиозна, етническата и културна идентичност на детето и семейството му;
- ✓ Зачитане правото на детето на изслушване и изразяване на мнение;
- ✓ Индивидуален подход на интервенциите при работа по случай;
- ✓ Доброволност за ползване на социалните услуги, предоставяни от ЦОП;
- ✓ Подбор на лицата, пряко ангажирани в дейностите по закрила на детето, съобразно техните личностни и социални качества и грижа за тяхната професионална квалификация и подкрепа.
- ✓ Работа в екип и междуинституционално сътрудничество.
- ✓ Поверителност.

Капацитет на ЦОП - Девин – **20 потребителя** разпределени в различни по вид групи според потребностите.

- социална работа в група. /Специфична група, с която се работи по превенция на рисковото поведение, на насилието и агресията, за развиване на жизнени и социални умения и подготовка за независим живот, както и насочени към родители/лица, които полагат грижи за детето с оглед подобряване на грижата и създаване на сигурна и стимулираща среда за развитие на детето. Работата се осъществява в училища, в детски градини, на територията на ЦОП, специализирани институции или на терен в близост до целевата група дефиниране потребностите от социални услуги /
- мобилната социална работа /насочена към достигане, откриване и работа на терен с деца и семейства от високорискови общности/

Реализирани дейности в ЦОП- гр. Девин:

- 2011г. - основни потребители, с които е сключен договор са 26, проведени са 89 групови работи, в които са участвали 421 деца.
- 2012г. - основни потребители са 35, проведените групови работи са 72, а участвалите в тях деца са 496.
- 2013г. - основни потребители са 42, а децата участвали в групова работа-680 Средно месечно случаи – 41.

- 2014г. - основни потребители са 46, а децата участвали в групова работа-680 Средно месечно случаи – 49.
- 2015г. - основни потребители - 55, деца участвали в групова работа 692 . Средно месечно случаи – 58,2.
- 2016г. /към момента/ - основни потребители - 58, деца участвали в групова работа 560 . Средно месечно случаи – 58,2.

Голяма част от потребителите /около 43%/ са деца с увреждания и хронични заболявания.

На децата и учениците се предоставя допълнителна подкрепа, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за подкрепа и развиване на способностите и уменията им.

Екипната работа по случай е основна стъпка в дейността на услугата и се реализира толкова дълго, колкото е необходимо. Подкрепата представлява онази опора, която помага на човек да се придвижва напред. Тя е споделена отговорност между членовете на екипа професионалисти, които имат и знанията, и уменията да бъдат полезни на децата, които работят в отношения на доверие, в екип, с участието на родителите и най-вече с участието на самите деца.

Видно е, че в ЦОП „Слънчо" гр. Девин се предлага широк спектър от услуги и дейности за подпомагане на децата и семействата. Те имат възможност на територията на общината да ползват услуги, които са им необходими с оглед ефективното им социално включване и зачитане правата на децата.

- **Център за обществена подкрепа /ЦОП/ гр. Доспат**

Дейности, предоставяни в ЦОП, съгласно утвърденото указание	**Общ брой направления**	**По които се работи**	**Приключени**
Брой случаи, приети за обслужване през отчетния период	24	21	3
Брой приключени случаи през периода	3	0	3
Работа по превенция - брой случаи по превенция	0	0	0
Работа по реинтеграция - брой случаи по реинтеграция	0	0	0
Семейно консултиране - брой консултации на едно семейство	24	21	3
Консултиране /психологическо, правно, здравно и социално/- вид и брой консултации извън случаите на превенция и реинтеграция	24	21	3
Обучения на кандидат-осиновители-	0	0	0

брой семейства			
Обучения на кандидати за доброволни приемни родители - брой семейства	0	0	0
Обучения на кандидати за професионални приемни родители - брой семейства	1	1	0
Индивидуална работа с деца - бр. деца	24	21	3
Групова работа с деца - бр. групи /една гр. между 8 и 12 деца/	20 броя групови работи 255 броя деца		
1. Социална работа с детето за улесняване на общуването и педагогическа подкрепа.	7	7	0
2. Социална работа с детето и педагогическа подкрепа.	5	3	2
3. Социална работа за успешна реинтеграция на детето в биологичното семейство.	1	1	0
4. Подкрепа на приемно семейство.	1	1	0
5. Логопедична терапия и педагогическа подкрепа.	9	8	1
7. Логопедична терапия.	0	0	0
8. Педагогическа и психологическа подкрепа, логопедична терапия	0	0	0
9. Логопедична терапия и социална работа за улесняване на общуването. Педагог.	1	1	0
Кампании	7 бр.		

- **Дневен център за деца с увреждания /ДЦДУ/ гр. Доспат**

Дейности предоставяни в ДЦДУ, съгласно утвърдените насоки		**Брой на включените деца**
Възпитателни дейности	Общо възпитание, специфични възпитателни дейности, социализация, спортни дейности и свободно	24 броя деца

	време.	
Обучителни дейности	Занимания за усвояването на роден език; Психомоторни занятия; Занимания за придобиване на математически познания; Музикални занятия; Рисуване и приложни дейности; Занятия по речева активност. Подготовка на деца за интегриране в училище.	24 броя деца
Терапевтични дейности	Психотерапевтичен план за създаване на необходимите условия за социална интеграция. Психомоторно и говорно възпитание; Кинезитерапия.	24 бр. деца
Логопедични дейности	Упражнения за правилна постановка на артикулационния апарат. Правилно изговаряне на звукове. Упражнения за развитие на говора.	15 бр. деца

- **Център за обществена подкрепа гр. Златоград /ЦОП/**

Центърът е разположен в част от сграда, публична общинска собственост, на подходящо и достъпно място в центъра на града.

Заниманията /индивидуални и групови/ се провеждат в добре обзаведени зали и са обезпечени с опитни и квалифицирани специалисти – психолог, социални работници, педагог.

Центърът предоставя почасови услуги за деца на възраст от 0 до 18 години, деца в риск и техните семейства. Най-често ползвателите на услугата са деца и семейства за социално – педагогическо и психологическо консултиране, за попълване на образователни дефицити, за оказване на подкрепа на семейства от общността, превенция на рисково поведение.

Услугите и дейностите за всяко дете се планират според индивидуалното му развитие и потребностите му, а за семействата според спецификата. Капацитетът на Център за обществена подкрепа гр. Златоград е 35 потребителя.

Центърът за обществена подкрепа предлага комплекс от социални услуги, предназначени за деца и семейства с цел предотвратяване на изоставянето на децата и настаняването им в специализирани институции, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от институции, консултиране и подкрепа на семейства в риск, оценяване, обучение и подкрепа на приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми и прояви.

Предлаганите в центъра социални услуги са свързани с извършване на:

- психологическо консултиране и подкрепа на детето и семейството,
- педагогическа подкрепа за попълване на образователни дефицити,
- социална консултация,
- придружаване на детето,
- информиране,
- подкрепа и консултиране на семейства от общността;
- индивидуални психологични и социални консултации;
- разработване и провеждане на образователни програми, свързани с правата и закрилата на детето, превенция на насилие и агресия, превенция на отклоняващо се поведение, превенция на злоупотреба с деца по интернет, злоупотреба с психотропни вещества и др.,
- училище за родители – групова работа, обучения, тренинги на родители/ лица, които полагат грижи за детето с оглед подобряване на грижата и създаване на сигурна и стимулираща среда за развитието му,
- тренинги,
- провеждане на кампании за приемни родители,
- превенции на насилието,
- индивидуална работа,
- групова работа,

Реализирането на предлаганите услуги подготвя семействата по проблеми, свързани с отглеждането, възпитанието и обучението на децата, улеснява връзката между родителите и децата, позитивира взаимоотношенията между детето и семейството и значимите за него възрастни. Повишава мотивацията и създава положителни нагласи към училището и образователния процес. Децата развиват знания и умения, подпомагащи пълноценното им развитие и социална интеграция.

- **Дневен център за деца и лица с увреждания „Зора" гр. Златоград**

Дневният център за деца и лица с увреждания в гр. Златоград предлага комплекс от социални услуги за цялостно обслужване на потребителите през деня като предоставяне на храна, здравни грижи, рехабилитационни процедури, организация на свободно време, семейно консултиране и подкрепа.

Центърът предоставя целодневни и почасови услуги за деца и лица с физически и ментални увреждания. Най-често ползвателите на услугата са с диагноза Детска церебрална парализа, Сколиоза, Аутизъм, Глухота и др. както и изоставане в психо-физическото и моторно развитие. Грижите за всеки потребител се осъществяват според индивидуалното му развитие и потребности. Капацитетът на ДЦДЛУ „Зора" е 25 деца и лица с увреждания.

Основните цели на дневните грижи са:

• образователни и огрaмотяващи занимания;

• възпитание и рехабилитация;

• подготовка за водене на самостоятелен живот;

• социална и психологическа помощ;

• обучение в социални умения и социална интеграция.

Дейностите в ДЦДЛУ „Зора" са обезпечени с опитни и квалифицирани специалисти – социален работник, психолог, логопед, специален педагог, рехабилитатор, трудотерапевт. Реализирането на предлаганите услуги подготвя децата и лицата с увреждания и семействата им за плавно включване в живота на обществото, насърчава и

подкрепя развитието им, осигурява подобряване на физическото и психическото им състояние до ниво, в което максимално да разгърнат своя потенциал. Заниманията се провеждат в просторни и уютни кабинети, специално обзаведени според нуждите на съответната терапия, има осигурен специализиран транспорт. Допълнителната подкрепа надгражда досегашната практика на интегрирано обучение на деца със специални образователни потребности, като включва и подкрепа за други специфични нужди на децата. Смисълът на допълнителната подкрепа е да се осигури допълнителен и различен ресурс, а за децата, които не могат да отговорят на изискванията на учебната програма - начин за достойно преживяване, за учене, научаване и участие в естествената им социална среда, съобразно техните оптимални възможности. Основна функция на допълнителната подкрепа са отговорите към различни индивидуални потребности за обучение, които изискват включване на разнообразни ресурси в и извън детската градина и училището. Те се реализират на базата на оценените образователни потребности и образователния маршрут за всяко дете и ученик с нужда от допълнителна подкрепа за личностно развитие.

- **Център за социална рехабилитация и интеграция „Детелина" гр. Мадан /ЦСРИ/**

Капацитетът на центъра в Мадан е 30 места, съгласно Заповед № РД 01- 1144/ 09.10. 2008 г., издадена от Изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане.

Център „Детелина" предоставя комплекс от социални услуги, свързани с извършване на рехабилитация – двигателна, логопедична, психологична и социална, както и изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване на деца с увреждания до 18-годишна възраст. Осигурява включваща, приемаща и стимулираща развитието среда, при отчитане на рисковите за развитието на децата фактори. Предлага специализирано оборудване и обзавеждане, в зависимост от конкретните потребности на децата. Центърът разполага и със специализиран транспорт за децата от града и общината.

Услугите, предоставяни в Центъра са съобразени с потребностите на децата с увреждания и включват:

- Логопедична рехабилитация
- Психо-социална рехабилитация
- Работа със специален педагог
- Двигателна рехабилитация и физиотерапия
- Трудотерапия.

С децата работят специален педагог, логопед, психолог, рехабилитатор, трудотерапевт. През 2015 – 2016 г. се отчита трайна тенденция за увеличаване броя на потребителите на социални услуги в ЦСРИ – Мадан, като през 2015 г. потребителите са над 40. Към 30. 10. 2016 г. регистрираните потребители на социални услуги в ЦСРИ са 49, с тенденция за увеличаване. Поради завишения брой потребители, доставчикът на социалната услуга е предприел действия за увеличаване на капацитета от 30 на 40 места.

Екипът на ЦСРИ работи за подпомагане на децата в усвояване на минимума от знания за съответния общообразователен клас и комуникира с учителите, с цел информация за степента на справяне с учебното съдържание; подкрепя интеграцията на децата със СОП в училищата и детските градини и включващото обучение. Децата със

специални образователни потребности, които посещават Центъра през 2016 г. са от следните учебни заведения:

- ДГ „Елица ” гр. Мадан - 4 деца;
- СУ „Отец Паисий” гр. Мадан - 10 ученици;
- ОУ “Н. Й. Вапцаров” гр. Мадан - 2 ученици;
- СУ „Христо Ботев” с. Чепинци - 2 ученици;
- ОУ „П. Р. Славейков” с. Средногорци - 3 ученици.

Културният календар на ЦСРИ е богат и предлага на децата и учениците надграждащи социално - културни познания. Гордост за ЦСРИ „Детелина” са отличията в конкурсите „С очите си видях бедата” и „ Мадан -Кътче от рая”. На конкурсите ЦСРИ печели призови места, отличени с плакети и грамоти на общинско, областно и национално ниво. Националният дворец на децата гр. София отличи с плакет и грамота ЦСРИ „Детелина” гр. Мадан с първо място – раздел приложно изкуство. Традиционно е участието на децата и учениците от ЦСРИ и в Културния календар на общината.

- **Център за обществена подкрепа гр. Неделино**

Центърът за обществена подкрепа в гр. Неделино предлага комплекс от социални услуги за деца в риск и техните семейства. Основните цели и принципи на работа са превенция на отклоняващо се поведение при деца, превенция на насилието, превенция на отпадане от училище, превенция на изоставане и реинтеграция на деца, като цяло подпомагане на децата за вписването им в социалната среда, чрез развитие на техния потенциал, съобразно техните потребности и възможности.

Дейностите на центъра са насочени към следните рискови групи:

- ✓ деца, извършили кражби,
- ✓ деца, извършили насилие,
- ✓ деца на самотни родители,
- ✓ деца в училищна възраст, необхванати от образователната система,
- ✓ деца, получили полицейска закрила и деца със зависимости.

Децата получават подкрепа за придобиване на жизнени умения за самостоятелен и независим живот, подкрепа да участват в подходящи за тях дейности и занимания като работа с родители и работа с общността, институции и организации.

Центърът е с капацитет 25 потребители, като към момента обслужва 30. Оптималният профил на персонала включва следния основен и помощен персонал: директор, психолог, двама социални работници и един педагог.

- **Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и възрастни**

Центърът за социална рехабилитация и интеграция предоставя комплекс от социални услуги, свързани с извършване на разнообразни консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, психологична терапия, социално-правни консултации, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване в обществения живот. Капацитета на центъра е 30 деца и лица, като към момента 39 потребители ползват тази услуга.

- **Дневен център за деца с увреждания гр. Рудозем**

Центърът е комплекс за предоставяне на социални услуги в общността за деца с увреждания, който осигурява условия за обслужване на клиента през деня, отговарящо на потребностите им от рехабилитация, образование, психическа подкрепа, логопедично консултиране и терапия, организация на свободно време, лични контакти и социални умения в приятелска и близка до реалната среда. Предоставянето на всяка услуга се базира на индивидуалната оценка на потребностите и разработване на индивидуален план за ползване на услугата. Предоставяне на дневна, полудневна и почасова грижа за децата. Финансирането се осъществява чрез делегиран държавен бюджет.

- Брой ученици/ потребители – 34 бр.
- Постоянни групи (целодневни грижи) – 4 бр.
- Временни групи (полудневни грижи) – 7 бр.
- Индивидуално обучение (почасови грижи) – 23 бр.
- Общо - 34 потребители

В т. ч. със СОП (ресурсен учител) - 4 бр.

Брой персонал: 12 бр.

- Ръководител; Социален работник – 2 бр.; Педагог -1 бр. Логопед – 1 бр.; Психолог – 1 бр.; Рехабилитатор – 1 бр.; Възпитател – 2 бр.; Мед. сестра – 1 бр.; Детегледач-хигиенист – 1 бр.; Шофьор – 1 бр.

- **Център за обществена подкрепа в Община Рудозем**

Съгласно ППЗСП „Център за обществена подкрепа" е институция, която предоставя комплекс от социални услуги, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадането от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от институции, консултиране и подкрепа на семейства в риск, оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с противообществени прояви.

За периода **01.01.2016г. – 30.09.2016г**. екип на ЦОП е работил по **28 индивидуални случая средномесечно.** Освен това от проведени групови занимания с деца и родители към капацитета на ЦОП се прибавят и **4,6 случая средномесечно.**

Видове услуги, предоставяни в ЦОП в Община Рудозем

- Услуги по превенция на изоставянето на деца и настаняването им в специализирани институции – подкрепа, семейно консултиране информиране, здравни съвети и групови обучения:
- Услуги за подкрепа на семействата – консултиране, подкрепа и придружаване, насочени към основни аспекти на доброто родителстване, справяне със задължения по поддържане на дома, управление на времето, насоки за търсене на работа.
- Услуги, подпомагащи работата по реинтеграция на деца.
- Изготвяне на индивидуални характеристики на деца.
- Превенция на насилието. Подкрепа на деца, жертви на насилие и техните и техните семейства.

- Превенция на отклоняващо се поведение. Социално-педагогическо консултиране на деца с поведенчески проблеми и техните семейства.
- Превенция на отпадане от училище. Работа с деца, отпаднали или в риск от отпадане от училище и техните семейства
- Подкрепа и консултиране на семейства от общността.
- Мобилна социална работа.
- Услуги по превенция на рисково поведение на деца – разработване и провеждане на образователни програми по различни теми: права и отговорности на детето; превенция на насилие и агресия; организиране на програми, целящи осмисляне на свободното време, овладяване на знания и социални умения.
- Приемна грижа.
- Услуги в подкрепа на осиновяването.
- Провеждане на кампании.

Начин на работа с децата и семействата в ЦОП Община Рудозем

- Индивидуална работа;
- Групова работа;

За деца: за намаляване на агресията и насилието в училищата; за придобиване на социални умения; за оползотворяване на свободното време на децата; в зависимост от потребностите може да се сформира група, отговаряща на потребностите.

За възрасни: родители, които желаят да повишат своя родителски капацитет и основни познания, свързани с физическото и психическото развитие при децата.

- познания, свързани с физическото и психическото развитие при децата.

Дейността на ЦОП се осъществява от екип в състав:
Управител, 1социален работник, 1 психолог, 2-ма педагози.

Основна цел на услугата ЦОП е:
Да защити най-добрия интерес на детето посредством оказване на професионална, адекватна и своевременна помощ и подкрепа на него и неговото семейство.

Да създава възможности за достоен и пълноценен живот и подпомагане на личностната и социална интеграция на деца и семейства в община Рудозем и съседни общини, които са в обхвата на Дирекция „Социално подпомагане” – гр. Мадан. Да осигури необходима и подходяща закрила за деца и семейства в риск.

Цели за постигане по отношение на ползвателите:

- Да се подобри грижата за децата в семейството чрез превенция на риска от изоставяне и неглижиране на децата;
- Да се помогне на детето да се справи с проблемите и трудностите, като се опира на неговия потенциал;
- Възстановяване и подобряване на връзката и взаимоотношенията между детето и неговото семейство, значимите за него възрастни и съучениците му;

- Развитие на социални умения на детето;
- Подкрепа на родителите и лицата, които се грижат за детето за справяне с трудности и/или за преодоляване на кризисната ситуация;
- Да се осигури равен достъп на децата от рискови общности и уязвими групи до качествено образование и услуги.

•СОЦИАЛНИ УСЛУГИ ЗА ДЕЦА В ОБЩИНА СМОЛЯН

Институциите, предоставящи социални услуги за деца в община Смолян са:

1. Център за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/ за деца от 3 до 12-годишна възраст - настанени 9 деца.

2. Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи от 13 до 18-годишна възраст - настанени 12 деца.

3. Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания - настанени 7 деца.

4. Домашен социален патронаж - обслужвано е 1 дете до края на м. септември 2016 год.

5. Център за обществена подкрепа, обслужващ 26 деца от общността, в т.ч. и деца от ЦНСТ. От тях: за реинтеграция - 10; за социално-педагогическо консултиране за поведенчески проблеми - 6; за семейно консултиране и подкрепа – 3; за логопедична помощ и терапия - 6; подкрепа на деца, настанени при близки и роднини -1.

6. Дневен център за деца и възрастни с увреждания „Звънче“ – 26. От тях: деца с трайни увреждания и актуално експертно решение - 18; деца с неуточнена диагноза - 3; деца без увреждания, ползващи почасово психологическо консултиране и логопедична терапия -5; деца настанени в ЦНСТДМУ - 4.

Социални услуги, предоставяни на потребителите в ДЦДВУ „Звънче“: дневна грижа, цялостно обгрижване; полудневна грижа – преди обед или след обед, според заявеното желание; корекционно-компенсаторна дейност; двигателна рехабилитация; кинезитерапия; лечебен масаж; слухово-речева рехабилитация; психологическо консултиране; социална рехабилитация; трудотерапия за деца навършили 16 години и за лицата с увреждания; почасово предоставяне на социални услуги; работа в домашни условия.

От месец юни 2016 година 27 деца с увреждания са включени в проект „Подкрепа за независим и достоен живот на хора с увреждания от Община Смолян“, предоставящ социална услуга „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“.

Единствената социална услуга от резидентен тип за деца и младежи на територията на община Чепеларе е Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания в с. Павелско за деца в риск от 3 до 14 г. с капацитет 15 места.

Предоставя се образователна, социална, здравна, психологическа и трудотерапевтична грижа и подкрепа за деца и младежи в риск в среда близка до семейната.

Образователните институции, които посещават децата и младежите са: Детска градина с. Павелско и Основно училище „Цар Симеон I" – с. Павелско. В ЦНСТ – с. Павелско се осигуряват:

- Основните жизнени потребности – потребностите от храна, облекло, самостоятелно легло, чистота, сигурност, безопасност, закрила, потребност от структура,

отсъствие на страх, предоставяне на лично пространство в стаята, място за съхраняване на личните вещи, ползване на общи помещения и на място за игра;

- Грижи за здравето;
- Психологична подкрепа и психологично консултиране съобразно индивидуалните потребности на всяко дете – насочено предимно към потребностите от любов, привързаност, идентификация и чувство за принадлежност;
- Достъп до подходящо предучилищно и училищно образование;
- Условия и подкрепа за придобиване на жизнени умения за самостоятелен и независим живот, социални и комуникативни умения, работа в екип;
- Организиране на занимания през свободното време, подкрепа и насърчаване децата да участват в подходящи за тях дейности;
- Работа с родители и семейства;
- Работа с общността, други институции и организации.

На територията на съседната община Асеновград, в с. Нареченски бани се намира Комплекс за социални услуги от резидентен тип за деца и младежи. Всички, подлежащи на задължително обучение потребители на тази услуга посещават Детска градина с. Павелско и Основно училище „Цар Симеон I" – с. Павелско.

Прави впечатление, че учениците от резидентни социални услуги варират в зависимост от съответните решения на институциите в двете области. По правило учениците от КСУ - Нареченски бани са повече от тези на ЦНСТ - Павелско, което се дължи на по-големия капацитет на първия център. За цитираните учебни години средният брой ученици от резидентни социални услуги е около 25 на година.

В процентно съотношение броят на децата и учениците от резидентните социални услуги, обучаващи се в Детска градина с. Павелско и ОУ „Цар Симеон I" – с. Павелско, е почти 50% спрямо броя на децата и учениците в тях. Това поражда много предизвикателства в предоставянето на адекватна обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

ИЗВОД: Посочените институции за социални услуги извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания.

В тези общински институции работят специалисти, които могат да са полезни за предлагането на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини и да компенсират недостига на специалисти в училищата и детските градини. Опитът на общините от управлението на тези институции е полезен при вземането на решение за разкриване на нови институции по ЗПУО.

2.3. Състав и особености на групата на децата и ученици със специални образователни потребности (СОП).

На територията на област Смолян интегрирано се обучават 706 деца и ученици със СОП, които получават ресурсно подпомагане, както следва:

- 59 ученици по Проект BG05M2OP001-3.003-0001 “Подкрепа за равен достъп и личностно развитие” на Министерство на образованието и науката;
- 647 деца и ученици със специални образователни потребности от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Смолян и училища на територията на областта. Включващото обучение се осъществява в следните училища и детски градини:

Община	**Населено място**	**Име на детската градина /училището**	**Брой деца/ ученици**
Баните	с. Баните	СУ "Христо Ботев" Проект BG05M2OP001-3.003-0001 “Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”	13
	с. Баните	ДГ "Веселин Маринов"	1
	с. Давидково	ОУ "Св. св. Кирил и Методий"	9
	с. Давидково	ДГ-Давидково	2
		Общо за община Баните	**25**
Борино	с. Борино	СУ " Н. Й. Вапцаров"	7
		Общо за община Борино	**7**
Девин	гр. Девин	СУ "Христо Ботев"	40
	гр. Девин	ПГЕ ”А. С. Попов”	5
	гр. Девин	ДГ „Изворче”	6
	гр. Девин	ДГ „Здравец”	6
	с. Гъоврен	ОУ ”П. К. Яворов”	3
	с. Триград	ОУ "Иван Вазов"	1
	с. Селча	ОУ ”Отец Паисий”	2
	с. Лясково	ОУ ”Христо Ботев”	1
	с. Осиково	ОУ ”Димитър Благоев”	1
		Общо за община Девин	**65**
Доспат	гр. Доспат	СУ "Димитър Благоев"	14
	гр. Доспат	ДГ ”Слънце”	1

	с. Цръмча	ОУ ”Н. Й. Вапцаров”	1
	с. Барутин	ОУ ”Н. Й. Вапцаров”	1
	с. Змеица	ОУ "Васил Левски"	6
	с. Змеица	ДГ "Звънче"	1
	с. Любча		1
		Общо за община Доспат	**25**
Златоград	гр. Златоград	ОУ "Васил Левски" Проект BG05M2OP001-3.003-0001 “Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”	18
	гр. Златоград	ДГ "Радост"	9
	гр. Златоград	ПГ - Златоград	6
	гр. Златоград	СУ "Антим I"	5
	с. Старцево	СУ ”Св.Княз Борис I”	3
	с. Старцево	ДГ ”Щастливо детство”	4
		Общо за община Златоград	**45**
Мадан	гр. Мадан	СУ "Отец Паисий"	28
	гр. Мадан кв. Шаренка	ОУ "Н. Й. Вапцаров"	8
	гр. Мадан	ПГ ”Васил Димитров”	2
	гр. Мадан	ДГ "Елица"	17
	с. Средногорци	ОУ ”П. Р. Славейков”	5
	с. Средногорци	ДГ ”Щурче”	1
		Общо за община Мадан	**61**
Неделино	гр. Неделино	СУ "Св. св. Кирил и Методий"	9
		ДГ ”Пролет”	1
		Общо за община Неделино	**10**
Рудозем	гр. Рудозем	СУ "Св. св. Кирил и Методий"	21
	гр. Рудозем	ДГ "Възраждане"	1

	с. Елховец	ОУ "Христо Ботев"	1
	с. Елховец	ДГ ”Дъга”	3
	с. Чепинци	СУ "Христо Ботев"	9
	с. Чепинци	ДГ ”Елица”	2
	с. Борие	ДГ - Борие	1
		Общо за община Рудозем	**38**
Смолян	гр. Смолян	СУ "Св. св. Кирил и Методий"	57
	гр. Смолян	ОУ "Проф. д-р Асен Златаров"	24
	гр. Смолян	ОУ "Стою Шишков"	36
	гр. Смолян	ОУ "Юрий Гагарин"	28
	гр. Смолян	ОУ "Иван Вазов"	21
	гр. Смолян	СУ "Отец Паисий" Проект BG05M2OP001-3.003-0001 “Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”	28
	гр. Смолян	СПГ по туризъм и строителство	11
	гр. Смолян	ПГПИ	4
	гр. Смолян	ПГИ ”Карл Маркс”	1
	гр. Смолян	ПГТТ	29
	гр. Смолян	ДГ "Родопчанче”	10
	гр. Смолян	ДГ "Славейче"	5
	гр. Смолян	ДГ "Радост"	18
	гр. Смолян	ДГ „Зорница”	8
	гр. Смолян	ДГ ”Детелина”	10
	гр. Смолян	ДГ ”Веселушко”	10
	гр. Смолян	ДГ ”Слънце”/ по проект/	7
	гр. Смолян	ДГ ”Буратино”	4
	с. Момчиловци	ДГ "Изворче"	11
	с. Момчиловци	ОУ "Св. св. Кирил и Методий"	9

	с. Смилян	ОУ "Св. св. Кирил и Методий"	29
	с. Търън	ОУ "Стою Шишков"	5
	с. Търън	ДГ ”Русалка”	1
	с. Широка лъка	ОУ "Н. Й. Вапцаров"	8
	с. Широка лъка	ДГ „Детелина”	1
		Общо за община Смолян	**375**
Чепеларе	гр. Чепеларе	СУ ”Васил Дечев”	32
		ПГСГСТ	3
		ДГ - Чепеларе	3
		СУ ”Олимпийски надежди”	4
		ОУ ”Цар Симеон I”	12
		ОУ ”Бачо Киро”	1
		Общо за община Чепеларе	**55**
		Общо за област Смолян	**706**

По пол статистиката за деца и ученици със специални образователни потребности е следната:

Община	Момчета	Момичета	Общо
Баните	13	11	24
Борино	6	2	8
Доспат	16	9	25
Девин	44	21	67
Златоград	30	15	45
Мадан	37	24	61
Неделино	8	2	10
Рудозем	28	10	38
Смолян	248	127	375
Чепеларе	39	16	55

Общо по пол	**469**	**237**	**706**
Общо за областта			**706**

По година на раждане броя на децата и учениците със специални образователни потребности е както следва:

Община/ год. на ражд.	3	2	1	0	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0	9	8	7	6	5	4	3	0	общо
Баните	0	0	1	1	0	1	3	2	1	4	4	2	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	**24**
Борино	0	0	0	0	0	0	2	1	3	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**8**
Доспат	0	0	0	0	1	2	3	1	4	1	3	2	3	1	3	0	0	0	0	0	0	0	**25**
Девин	0	0	2	4	4	2	3	8	0	8	5	7	5	2	4	1	0	0	0	0	0	0	**65**
Златоград	1	1	2	7	2	3	3	2	4	4	2	2	2	1	3	4	1	0	1	0	0	0	**45**
Мадан	0	3	0	3	9	6	1	4	5	7	3	6	5	5	2	1	1	0	0	0	0	0	**61**
Неделино	0	0	0	0	0	1	1	1	2	0	1	2	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	**10**
Рудозем	0	1	0	3	2	4	3	5	1	3	1	3	0	2	2	5	2	1	0	0	0	0	**38**
Смолян	4	0	8	9	8	5	1	0	5	2	4	9	4	7	7	2	9	1	0	0	0	0	**375**
Чепеларе	0	0	0	0	3	1	7	5	4	8	7	0	1	3	2	3	1	0	0	0	0	0	**55**
ОБЩО	**5**	**15**	**23**	**37**	**49**	**45**	**57**	**59**	**9**	**37**	**31**	**34**	**42**	**32**	**36**	**27**	**14**	**2**	**1**	**0**	**0**	1	**706**

Обхващането на децата и учениците със специални образователни потребности е според конкретните им нужди и с тях работят следните специалисти:

Вид специалисти	Брой специалисти в РЦ	Брой специалисти Проект BG05M2OP001-3.003-0001 “Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”	Общ брой
Ресурсни учители	53	6	59
Психолози	12	3	15
Логопеди	14	2	16
Рехабилитатор на слуха и говора	1	0	1
Учител на деца с нарушено зрение	1	0	1
Кинезитерапевт	1	0	1

Трудотерапевт	1	0	1
Учител спортни дейности	1	0	1
Социален работник	1	0	1
ОБЩО:	85	11	96

Интегрираното обучение се осъществява в училища и детски градини на територията на област Смолян, като по видове броят им е следния:

ДГ/Училище	**Вид**	**Брой**
Детски градини	**ОБЩО:**	27
Училища	Средни училища	14
	Основни училища	25
	Начално училище	1
	Професионални гимназии	8
	Училища по изкуствата	1
	Спортно училище	1
	Общо:	50
Дневен център		4
ЦСРИ		1
ЦОП		4
	Общо:	9
	Общо институции за област Смолян	**86**

ИЗВОД: Групата деца и ученици със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие е много разнообразна по своя състав и особености в отделните училища, детски градини и общини. Това изисква много конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и настройване на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции.

2.4. Обезпеченост на образователната система със специалисти.

Обхващането на децата и учениците със специални образователни потребности е според конкретните им нужди и с тях работят следните специалисти:

Вид специалисти	Брой специалисти в РЦ
Ресурсни учители	53
Психолози	12
Логопеди	14
Рехабилитатор на слуха и говора	1
Учител на деца с нарушено зрение	1
Кинезитерапевт	1
Учител спортни дейности	1
Трудотерапевт	1
Социален работник	1
ОБЩО:	**85**

Осъществена квалификационна дейност за повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици със СОП през 2016 година

№ по ред	Брой обучени специалисти	Тема на обучението	Обучаваща организация
1	10	Ранно откриване на тревожност и депресия в първичната помощ.	Национален център по обществено здраве и анализи
2	3	Ранна интервенция в СОП	Консорциум „Тренинг – СМ Алайнс“
3	32	Видове личности – по материали на американската консултантска организация Министнри Инсайтс, Аризона.	Гроздан Стоевски и Доналд Хиндзе
4	1	Електронен докумнт и елекронен подпис.	Институт по пучлична администрация
5	1	Обучение на ресурсни учители по програма Еразъм +.	ЦРЧР Т. Бошнакова, с. Чифлик
6	2	Информационен семинар на АРДЕ.	АРДЕ
7	15	Работа в Екип.	Знание Смолян ЕООД
8	2	Работа с електронни учебници	Просвета
Общо	**64**		

2.5. Материални условия в институциите по отношение на обучението на ученици със специални образователни потребности.

В РЦПППО - Смолян има оборудвани 6 /шест/ кабинета:

- Ресурсни кабинети, в който работят ресурсни учители, логопеди, психолози;
- Методичен кабинет, в който се извършват консултации и срещи с родители и учители;
- Консултативен кабинет, в който работи РЕЛР– Смолян;
- Кабинет полезни умения
- Зала за рехабилитация и кинезитерапия

Останалите специализирани ресурсни кабинети са разкрити в училищата и детските градини, в които се обучават интегрирано деца и ученици със СОП, както следва:

- СУ „Св.св.Кирил и Методий” – гр.Смолян – 6 ресурсни кабинети;
- ОУ „Проф. д-р Асен Златаров” – гр. Смолян – 4 ресурсни кабинети;
- ОУ „Стою Шишков” гр. Смолян – 4 ресурсни кабинети
- ОУ „Юрий Гагарин” гр. Смолян – 1 ресурсен кабинет
- ОУ „Иван Вазов” гр. Смолян – 2 ресурсни кабинета
- ОУ „Св.св. Кирил и Методий” с. Смилян – 1 ресурсен кабинет
- ОУ „Н.Й. Вапцаров” с. Широка лъка – 2 ресурсни кабинета
- ДГ „ Детелина” с. Широка лъка – 1 ресурсен кабинет
- ОУ „Стою Шишков” с. Търън – 1 ресурсен кабинет
- ДГ „Радост” гр. Смолян – 2 ресурсни кабинет
- ДГ ” Веселушко” – 1 ресурсен кабинет
- ДГ ”Буратино” гр.Смолян – 1 ресурсен кабинет
- ДГ „Слънце” гр. Смолян – 1 ресурсен кабинет
- ДГ „Зорница” гр. Смолян -1 ресурсен кабинет
- Ресурсен център – Смолян – 5 ресурсни кабинета
- ОУ „Св.св. Кирил и Методий” с. Момчиловци – 1 ресурсен кабинет
- ДГ „Изворче” с. Момчиловци – 1 ресурсен кабинет
- ПГТТ ”Христо Ботев” гр. Смолян – 2 ресурсни кабинета
- ОУ „Св.св. Кирил и Методий” с. Давидково – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Христо Ботев” гр. Девин – 1 ресурсен кабинет
- ДГ „Здравец” гр. Девин – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Димитър Благоев” гр. Доспат – 1 ресурсен кабинет
- ОУ „Васил Левски” с. Змеица – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Антим I” гр. Златоград – 1 ресурсен кабинет
- ДГ „Радост” гр. Златоград – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Княз Борис I” с. Старцево – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Отец Паисий” гр. Мадан – 5 ресурсни кабинета
- ДГ „Елица” гр. Мадан – 2 ресурсни кабинета
- ОУ „Н.Й.Вапцаров” гр. Мадан – 1 ресурсен кабинет
- ОУ ”П.Р.Славейков” с. Средногорци – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Св.св. Кирил и Методий” гр. Неделино – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Св.св. Кирил и Методий” гр. Рудозем – 3 ресурсни кабинета
- СУ „Христо Ботев” с. Чепинци – 1 ресурсен кабинет
- ДГ „Елица” с. Чепинци – 1 ресурсен кабинет
- СУ „Васил Дечев” гр. Чепеларе – 4 ресурсни кабинета
- ДГ Чепеларе гр. Чепеларе – 1 ресурсен кабинет

- ОУ”Цар Симеон” с.Павелско – 1 ресурсен кабинет

По общини състоянието е следното:
Община Смолян – 37 ресурсни кабинета
Община Баните – 1 ресурсен кабинет
Община Девин – 2 ресурсни кабинета
Община Доспат – 3 ресурсни кабинета
Община Златоград – 3 ресурсни кабинета
Община Мадан – 9 ресурсни кабинета
Община Рудозем – 5 ресурсни кабинета
Община Неделино – 1 ресурсен кабинет
Община Чепеларе – 6 ресурсни кабинета

ОБЩО: **67 ресурсни кабинети** на територията на област Смолян

Всеки ресурсен кабинет е ремонтиран и е оборудван с достатъчно учебни и дидактически материали, помагала и пособия, които се допълват в началото на всяка нова учебна година в зависимост от броя и състава на групата, с която се работи в него. В по-голямата си част кабинетите са осигурени с технически средства и аудио-техника за подпомагане на образователно-възпитателния процес. За техническото обезпечаване на ресурсното подпомагане Ресурсен център – Смолян е осигурил 39 броя компютърни системи, 23 преносими компютри, 38 принтера, 24 музикални устройства, брайлираща машина. Има само малък брой ресурсни кабинети за които предстои да се осигурят компютри и принтери. Въведено е използването на софтуерни продукти.

За децата с нарушено зрение е осигурен учител – специалист, помощни средства и необходимите помагала. Осигуряват се комплекти брайлирани учебници за съответния клас.

През годините на дейност РЦПППО – Смолян е създавал ресурсни кабинети в училищата и детските градини, където се обучават децата и учениците със специални образователни потребности. Това се оказа добра практика, защото така децата получават ресурсно подпомагане и специализирана подкрепа в общообразователната среда. По този начин се осигурява пълно уплътняване на работното време на специалистите за пряка работа с децата и от друга страна създава предпоставка за нормално протичане на интеграционните процеси на децата/учениците със СОП в общообразователната среда. Няма училища и детски градини без създадена подходяща подкрепяща среда.

Практиката показва, че в детските градини интеграцията на децата със специални образователни потребности се реализира по – успешно когато се осъществява в самата група, съвместно с всички останали деца. Поради тази причина ресурсния учител и останалите специалисти работят съвместно с детския учител с цел социална адаптация в детската общност. В пряка връзка с това е наличието на малък брой ресурсни кабинети в детските градини.

ИЗВОД: Поставено е начало на изграждане на материална база в детските градини и училищата, но тя все още не е достатъчна за качествено обучение на деца и ученици със специални образователни потребности. Сегашното състояние е резултат повече от пригаждане на помещения и опити за частично решаване на проблемите, според наличните ограничени финансови ресурси. Архитектурната

достъпност е факт за малък брой образователни институции. Необходими са концентрирани целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.

2.6. Кариерното ориентиране на учениците.

- **ЦЕНТЪР ЗА КАРИЕРНО ОРИЕНТИРАНЕ – Смолян:**
  Създаден е по проект BG051PO001-4.3.02-0001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“. Утвърден е като средищно място за предоставяне на достъпни и качествени услуги за информиране и консултиране на учениците от средното образование и родителите, за сътрудничество със специалистите от образователната система, за партньорство с работодателите и бизнеса, с други държавни и общински органи, с неправителствени организации и медии.

Основни дейности:

а/ информационна и консултантска работа с учениците в индивидуална и групова форма на работа, чрез прилагане на различни инструменти за работа, създадени по проекта, както следва: обучение по Програма за обучение по кариерно ориентиране; работа с интерактивни упражнения за кариерно ориентиране; дискусии по теми от тематични филми за кариерно ориентиране; изследване на интереси, ценности и нагласи на учениците чрез тестове; запознаване с информационните характеристики на професиите и профилите; запознаване с училищната мрежа на територията на областта или страната; запознаване на учениците с реда и условията в държавни и общински училища;

б/ организиране и провеждане на форуми по кариерно ориентиране;

в/ участие в общоучилищни дейности, свързани с кариерното ориентиране на учениците;

г/ участие в информационни събития на общинско и регионално равнище, свързани с популяризиране на кариерното ориентиране в училищното образование;

д/ методическа работа с педагогически съветници, учители, класни ръководители;

е/ сътрудничество с бизнеса и други външни партньори - общини, НПО, висши училища, медии.

Учениците, включени в групова работа през 2016 година, са участвали в обучение по теми от Програмата за кариерно ориентиране, в дискусии по теми от филми за кариерно ориентиране, в изпълнение на интерактивни упражнения за кариерно ориентиране, в работа с Национален портал за кариерно ориентиране на учениците, във форуми по кариерно ориентиране, тренинги по кариерно ориентиране, професиографски екскурзии и други.

Учениците, отчетени по индикатор „Продукт“ през 2016 година, са участвали най - малко в четири дейности по кариерно ориентиране.

Учениците, отчетени по индикатор „Резултат“ през 2016 година са участвали в по три индивидуални консултации, свързани с тяхното кариерно ориентиране.

ИЗВОД: В рамките на двугодишния период, който обхваща областната стратегия, изпълнението на проекта BG05M2OP001-2.01 – 0001 „*Система за кариерно*

***ориентиране в училищното образование*" ще приключи. След този момент общините и училищата следва да организират своята работа по предоставяне на кариерно консултиране на децата и учениците (като част от общата подкрепа за личностно развитие), ползвайки опита и ресурсите, създадени по проекта. Тази функция следва да се има предвид при евентуалното създаване на нови общински институции – центрове за подкрепа за личностно развитие.**

2.7. Работа с деца с изявени дарби

Област Смолян стимулира и подкрепя морално и материално творческите изяви на даровити деца чрез *Общинските програми за мерките за закрила на деца с изявени дарби.* През 2016 г. по програмите еднократно финансово стимулиране получиха 107 деца, 13 ученика получават едногодишни стипендии за класиране в национални състезания.

На територията на **Област Смолян** в свободното им време, с децата и учениците работят спортни клуба и читалища, които предоставят възможност на децата и младите хора да развиват своите интереси, способности и талант в самодейното театрално, танцово и музикално изкуство и спорт. Много от читалищните състави са носители на национални и международни отличия.

Дейностите на институциите, ориентирани към дарбите и интересите на децата и учениците в свободното им време, са разнообразни и имат дълги традиции. Учениците могат да избират, както между форми, предлагани в училищата, така и между предлагани от други организации и институции и по проекти. Значителен ефект върху обхвата и разнообразието на предлаганите форми в периода на стратегията ще окаже проекта на МОН BG05M2OP001-2.004 – 0004 – Твоят час – фаза 1. Законът за предучилищното и училищно образование дава възможности за индивидуална подкрепа на дарбите на децата и учениците и чрез гъвкави форми на обучение във формалното образование и в свободното време.

2.8. Напускане на образователната система. Деца в риск.

За 5 учебни години е трайна тенденцията за област Смолян **процентът на напусналите образованието да е много малък, под 1% и да продължава да намалява.**

Данните са подавани от училищата по формат от МОН и засичат напускането в рамките на учебното време от учебната година (първи и втори срок). Извън този брой отделно се проследява броя на заминалите в чужбина ученици.

За изминалата учебна година почти 2/3 от напусналите са от прогимназиален етап, **20%** са от начален етап, а **18%** са от гимназиален етап.

Данните и за учебната 2015/16 г. потвърждават трайната тенденция най-много отпаднали ученици да има в VIII и IX клас във всички години и в V или VI клас в някои от учебните години. Това ясно показва къде трябва да се търсят и редуцират рисковите фактори.

От две година Регионалното управление на образованието следи и процеса на връщане на напусналите ученици (реинтегриране). През 2014/15 г. **13** ученика, отпаднали през годината от дневна форма на обучение, са върнати в училище още преди края на същата учебна година. През 2015/16 г. **9** ученика са върнати в училище, още преди да

завърши учебната година и още **8** ученика, напуснали в предходни години, са се завърнали в училище.

Тези процеси на реинтеграция са възможни, благодарение на подобрената комуникация между училищата и институциите за закрила на детето. Създадена е практика за всеки напуснал ученик директорите да подават информация до кмета на населеното място и до дирекция „Социално подпомагане" по местоживеене. Индивидуализираната информация от докладите очертава следния **профил за напусналите ученици**:

 отпадналите са от социално слаби многодетни семейства с нисък доход и необразованост на самите родители;

 децата често се отглеждат от други роднини;

 16% от общия брой напуснали са за втора година в същия клас;

 12% са ученици със СОП;

 половината от учениците не са били на целодневно организация на учебния ден;

 22% от отпадналите са пътуващи ученици;

 половината от напусналите ученици са със слаб успех, но за останалата част това не е бил основния проблем.

Като водещи фактори за напускане на образованието в докладите са посочени:

 безотговорност на родителите, липса на средства, безработица – в 27 доклада (54% от общия бр. напуснали);

 ранни бракове – в 8 доклада (16%);

 непосещаване на учебни занятия – в 15 доклада (30%).

ИЗВОД: Има устойчива тенденция за намаляване на ежегодния брой напускащи училище ученици. Институциите поотделно водят активна политика в рамките на своите правомощия за предотвратяване на напускането на училище и връщането в образователната система на напусналите ученици. Недостатъчна е все още координацията и обмена на данни между институциите за действителен комплексен подход към проблемите, водещи до отпадане от образователната система. Факторите, водещи до напускане на образователната система, са идентифицирани. Необходимо е да се работи по преодоляването на проявата им за всеки конкретен случай. Високо се оценява и значението на ранното детско развитие и качественото предучилищно образование като фактор за предотвратяване на отпадането от образователната система.

Реинтегрирането в училище, без съпътстващи мерки за значителна и концентрирана обща подкрепа на ученика, ще водят до повторно и вече трайно отпадане.

3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Ключовите предизвикателства в периода на първата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Смолян са свързани с прехода към нова философия и организация на грижата за индивидуалните потребности на всяко дете и ученик, изразени в нова нормативна уредба. Успешното прилагане в практиката на духа, организацията и процедурите, изисквани от *Закона за предучилищното и училищно образование* и *Наредбата за приобщаващото образование* поставят следните предизвикателства:

3.1. Нормативните промени изискват преобразуване на институции, дава се възможност за възникване на нови институции, променят се задачите на съществуващите, променят се взаимоотношенията между тях. Тези многопосочни промени следва да се осъществят по начин, който осигурява непрекъснатост на грижата за децата и учениците и институциите да получат необходимата подкрепа в преходния период.

3.2. Новите задачи на институциите и на педагогическите специалисти изискват нови компетентности, нов поглед към процеса на отглеждане, обучение и социализация. В училищата и детските градини са необходими и нови специалисти, с които ще се разшири и кръгът на участниците в екипната работа, която е основен подход в приобщаващото образование.

3.3. Реформата в предучилищното и училищно образование е свързана и с промени във финансирането на дейностите за обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците.

3.4. Осъществяването на ценностите и на организацията на приобщаващото образование изисква просветеност на родителската общност, чувствителност на обществото към проблемите на децата и учениците, разбиране за отговорностите на всички и за необходимата толерантност между участниците в процесите.

4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

4.1. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ:

В двегодишния период на първата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Смолян, да се осигурят ключовите фактори и ресурси за успешен старт в осигуряването в образователните институции на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

4.2. ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ:

4.2.1. Оперативна цел 1: Осигуряване на процес и среда на учене, при които всяко дете и ученик има възможности за развитие на индивидуалния си потенциал, с цел пълноценно включване във всички аспекти на живота

4.2.2. Оперативна цел 2: Осигуряване на **качество на човешките ресурси** за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

4.2.3. Оперативна цел 3: Организационно развитие на **институциите** в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите на новата нормативна уредба за приобщаващо образование.

4.2.4. Оперативна цел 4: Подобряване на **материалните условия и достъпност на средата** за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

4.2.5. Оперативна цел 5: Подобряване на **взаимодействието** между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

4.2.6. Оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на **обществената информираност и чувствителност** относно целите и принципите на приобщаващото образование.

5. ОСНОВНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

Дейностите са групирани според шестте оперативни цели и са препоръчителни за общините, образователните институции и другите държавни институции, които ще планират и изпълняват конкретни дейности, според своите компетентности и специфика.

Дейностите могат да бъдат допълвани в общинските стратегии, съобразно особеностите и потребностите на конкретната община.

5.1. Мерки и дейности по оперативна цел 1: Осигуряване на процес и среда на учене, при които всяко дете и ученик има възможности за развитие на индивидуалния си потенциал, с цел пълноценно включване във всички аспекти на живота

Мярка	***№ на дейността***	***Дейност***	***Забележка***
Мярка 1: Осигуряване на качествено и задълбочено **оценяване на индивидуалните потребности** на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа.	1	Изпълнение на нормативно определените практики за екипна работа на учителите съгласно чл. 16 и 22 от *Наредба за приобщаващото образование* за разпознаване на обучителни трудности у децата и учениците.	
	2	Извършване на оценка на риска от	чл. 10 от

		обучителни затруднения на децата на 5 и 6 годишна възраст в рамките на установяването на готовността им за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното им развитие	*Наредбата за приобщаващо образование*.
	3	Ранно оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца от педагогическите специалисти в детската градина – извършва се съгласно глава втора, раздел I на *Наредба за приобщаващото образование* и включва три аспекта: ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности, определяне на необходимостта от допълнителни модули по български език за децата, които не владеят български език и идентифициране на нуждата от оценка на потребностите за допълнителна подкрепа.	чл. 8 до чл. 11 от *Наредба за приобщаващото образование*
	4	Прецизиране на степента и вида на увреждане на конкретно дете, определяне на достатъчен брой часове за ресурсно подпомагане и на необходимата работа с други специалисти като психолог, логопед, рехабилитатор и др.	
Мярка 2: Прилагане на методи и подходи за ефективна работа с децата и учениците с обучителни трудности в образователните институции във формите за **обща подкрепа** за личностно развитие	1	Организиране на допълнителни обучения в училищата по учебни предмети, консултации по учебни предмети.	**Нормативно основание**: Дейности от общата подкрепа се прилагат за дете или ученик само в случаите, когато: 1. се установят затруднения в обучението на детето или ученика и/или има рискови фактори в средата, които могат да повлияят на обучението му, но които все още не изискват предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие; 2. се установи, че дете или ученик напредва значително по-бързо в обучението и развитието си от децата или учениците на неговата възраст (чл. 23 от *Наредба за приобщаващото образование).*
	2	Организиране на логопедична работа в	чл. 21 от *Наредба*

		училищата и детските градини, като част от дейностите за целите на превенцията на обучителните затруднения	*за приобщаващото образование).*
	3	Подготовка и осъществяване в единство на целта, средствата и методите на възпитателната работа, като целесъобразно се съчетават масови, групови и индивидуални форми на педагогическо общуване.	
	4	Развиване на умения за учене с използване на метакогнитивни стратегии за учене и отговор, които да ангажират обучавания да наблюдава собственото си разбиране и продукция.	
	5	Организиране на учене чрез правене, за постигане на социални умения чрез атрактивни за децата и учениците интерактивни подходи и техники.	
	6	Осигуряване на допълнителен и различен ресурс за децата, които не могат да отговорят на изискванията на учебната програма – начин за достойно преживяване в социума, за учене, научаване и участие в естествената им социална среда, съобразно техните оптимални възможности.	
	7	Организиране на дейности за обща подкрепа за личностно развитие в център за подкрепа за личностно развитие	чл. 37 от *Наредба за приобщаващото образование* – настаняване на ученици, осигуряване на условия за организиране и провеждане на самоподготовка на учениците, провеждане на консултации по учебни предмети и индивидуална работа, организиране и провеждане на занимания по интереси, работа с родители.
Мярка 3: Организиране на **допълнителна подкрепа** за личностно развитие на децата и учениците със СОП в образователните институции в съответствие с новата нормативна уредба – *ЗПУО* и *Наредба за приобщаващото*	1	Създаване на екипи за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) в училищата и детските градини за всяко конкретно дете и ученик, за което ще се извършва оценка на индивидуалните потребности и ще се предоставя допълнителна подкрепа	**Нормативно основание:** Допълнителна подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби и с хронични заболявания – чл.

образование – разяснителни дейности, подготовка, прилагане на нормативната уредба, развитие на практиките.			187, ал. 2 от ЗПУО. Чл. 188 и 189 от *ЗПУО*, чл. 132 от *Наредба за приобщаващото образование*.
	2	Взаимодействие между ЕПЛР от детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие (РЕПЛР) в РЦПППО, във връзка с одобряването или не на оценките на ЕПЛР или извършване на оценка в образователни институции, които нямат експертен капацитет за създаването на пълни екипи –	чл. 190, ал. 3 от *ЗПУО*.
	3	Разработване на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и изготвяне на седмично разписание, съобразено с психо-физическите особености и индивидуалните потребности на ученика. Учителят/класният ръководител, заедно с екипа за подкрепа за личностно развитие на ученика, с ученика и с родителите, индивидуализират учебната програма и персонализират начините и формите на обучение. Чрез непрекъсната комуникация обсъждат и споделят напредъка на ученика, предизвикателствата в работата и заедно намират начини за включване в самостоятелна дейност и учене там, където е ученика.	
	4	Използване на разнообразни образователни стратегии, методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП. Прилагане на иновативни дидактически упражнения и игри за работа с ученици със СОП.	
	5	Използване на мултисензорни инструкции – презентации на уроци, слухови, визуални и кинетични техники.	
	6	Прилагане на ефективни подходи и педагогически и психологически техники за работа с деца и ученици с разстройства на речта, дефицит на внимание, нарушена концентрация на вниманието и хиперактивност, с аутизъм.	
	7	Поведенчески интервенции за деца с хиперактивно поведение. Системи за поведенческо управление.	
	8	Прилагане на арт-терапия и арт-педагогика за ученици със СОП.	

	9	Осигуряване на необходимите рехабилитации на децата и учениците със СОП – психо-социална, на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения, кинезитерапия.	
	10	Използване на нормативните възможности за формиране на специални групи в училищата и детските градини при условията на чл. 194 от *ЗПУО*.	
		Осигуряване на възможности за продължаване на обучението след VII клас, вкл. и професионална подготовка за учениците със СОП.	
Мярка 4: Дейности в образователните институции и между всички компетентни институции за предотвратяване и адекватна и ефективна реакция при тежки **нарушения на дисциплината и прояви на агресия и тормоз** от и спрямо деца и ученици.	1	Изготвяне на правила за поведение съвместно с учениците в паралелката или групата.	**Нормативно основание:** Институциите в системата на предучилищното и училищното образование – детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие са длъжни да осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и координираните усилия на всички участници в образователния процес – чл. 39 от *Наредба за приобщаващото образование.*
	2	Разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове.	
	3	Дейности за развитие на компетентностите на всички членове на институционалната общност, включително за запознаване с различните форми на насилие и с техники за преодоляването им.	
	4	Училищата и детските градини, според своята специфика, разработват дейности по превенция и интервенция въз основа на *Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище* и на алгоритъма за неговото прилагане, утвърден от министъра на образованието и науката.	чл. 40, ал. 3 от *Наредба за приобщаващото образование*
	5	Провеждане на превантивни кампании срещу агресията и тормоза в училища и по общини.	

6	Организиране на спортни събития за утвърждаване на принципите на честната игра и ненасилие.	
	Запознаване с и прилагане на нови подходи за справяне с гневните изблици и напрежението, решаване на възникналите проблеми и конфликтните ситуации без провокиране на ново напрежение, проучване и установяване какво се крие зад проблемното поведение на децата.	
7	Формиране у децата и учениците на умения за общуване чрез използване на игрови методи и техники.	
8	Формиране на ключови компетентности у децата и учениците, за личностно развитие чрез обучение по емоционална и социална компетентност, умения за ефективно управление на емоциите, за саморефлексия и разбиране на другия, развитие на характера и позитивността.	
9	Прилагане в образователните институции на ефективни форми и методи за комуникация между училището и семейството.	
10	Използване на методите на арт-терапията за деца и ученици с проблемно поведение и техните родители.	
11	Въвеждане в образователните институции на използването на посредник при решаване на конфликти в училище като начин за въздействие върху вътрешната мотивация на децата и учениците	чл. 43 от *Наредба за приобщаващото образование*
12	Въвеждане на практиката на наставничеството (индивидуална подкрепа за ученика от личност, която уважава) в училищата като начин за въздействие върху вътрешната мотивация	чл. 46 от *Наредба за приобщаващото образование*
13	Обобщаване и анализ на данни на областно ниво за наложените санкции на учениците по класове и видове санкции за учебна година.	
14	Повишаване на информираността на родителите относно изискванията на *Наредбата за приобщаващото образование* за отсъствията на учениците от учебни занятия и ролята на родителите в процедурите по налагане на санкции.	
15	Подобряване на институционалния капацитет за проверки по жалби и сигнали, свързани с агресия и посегателство на и между деца и ученици.	

	16	Използване на възможностите на програмите на детските градини и училищата по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование да определят и утвърждават спазването на споделени правила, процедури, традиции и колективни ценности	чл. 16, ал. 1 от *Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование*
	17	Реализиране на форми на посредничество, решаване на конфликти, превенция на агресията, въвеждане на практиката на ученици-наставници за превенция на конфликти, отпадане от училище и др., организиране на обучения на връстници от връстници	чл.17, ал. 1, т. 6, 9 и 10 от *Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование.*
Мярка 5: Осигуряване на възможности за разнообразна **личностна изява** на всички деца и ученици като средство за утвърждаване на позитивна самооценка и мотивиране.	1	Организиране на училищно, общинско или спортно ниво на спортни празници, вкл. и съвместно с деца и ученици със СОП.	
	2	Организиране на игри на открито за деца със СОП и техни връстници.	
	3	Организиране на кулинарни празници и състезания – на класно, училищно или общинско ниво.	
	4	Организиране на театрални групи, вкл. и по кукловодство и представяне на продукция пред местната общност.	
	5	Организиране на културни събития в общините с участието на деца и ученици, които да представят своите таланти.	
	6	Утвърждаване и разширяване на добрите практики за финансиране на общинско ниво на конкурсни сесии за малки проекти на неформални ученически и младежки групи.	
	7	Организиране на публични изяви на групите за извънкласни дейности по проекта BG05M2OP001-2.004 – 0004 – Твоят час – фаза 1.	
	8	Областен фестивал, концерт или друга форма за изява на деца със СОП, придружен с изложба и/или базар, по повод 3 декември – Международен ден на хората с увреждания.	
Мярка 6: Дейности на образователните институции и общините за **подкрепа на дарбите и талантите** на децата и учениците. Прилагане на **системи за**	1	Дейности по обща подкрепа за личностно развитие в Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК, съгласно определените функции от общинския съвет и правилник на центъра	чл. 28 – 36 от *Наредба за приобщаващото образование*.
	2	Дейности по обща подкрепа за личностно развитие в Център за подкрепа за личностно развитие – НО и Планетариум чл. 38 от *Наредба за приобщаващото образование* – обучителни дейности, дейности, свързани с	

поощрения и награждаване на децата и учениците на училищно, общинско и областно ниво.		научно-изследователски проекти, дейности за популяризиране на астрономията и природните науки, масови прояви и публични изяви.	
	3	Прилагане на гъвкави форми за работа с даровити деца и ученици в ЦПЛР. Организиране на летни клубове по интереси за деца от 8 до 18 години	временно действащи групи през ваканциите по чл. 32, ал. 1, т. 3 от *Наредба за приобщаващото образование*.
	4	Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби: 1. осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изявени дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби; 2. осигуряване на възможности за ползване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи; 3. осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в съответната област – науки, технологии, изкуства, спорт; 4. осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви – състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други; 5. осигуряване на възможности за включване в програми и проекти.	Съгласно чл. 130 от *Наредба за приобщаващото образование*
	5	Подкрепа за талантливи деца чрез Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби (по общини).	
	6	Учредяване на морални и материални награди за децата и учениците на училищно и общинско ниво при: 1. постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието; 2. класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;	Чл. 64 и чл. 65 от *Наредба за приобщаващото образование*

		3. прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи, или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности, както и за утвърждаване на европейските ценности и сближаването на европейските народи	
	7	Използване в педагогическото общуване на положително вербално поощрение за успехи и/или за подходящо поведение, както и искрени похвали, които са специфични за показаното поведение.	
	8	Развитие на уменията на педагогическите специалисти да прилагат техники за даване на позитивна обратна връзка към децата и учениците.	
Мярка 7: Дейности по кариерно ориентиране и консултиране като част от общата подкрепа за личностно развитие.	1	Дейности по професионално ориентиране в училищата чрез игри, директно наблюдение и пряк контакт с хора от различни професии.	
	2	Организиране на „Ден на кариерното ориентиране“ по общини.	
	3	Провеждане на седмица на професиите (напр. открита сцена, където ученици от различни професии да предложат различни дейности по изучаваните професии) в училищата, осъществяващи професионално обучение,	
	4	Организиране на кръгли маси и работни срещи с работодатели, партньори, ученици, родители, Училищно настоятелство, Обществен съвет – на училищно, общинско и областно ниво.	
	5	Представяне пред учениците със СОП и техните родители на възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование.	
	6	Организиране на дискусии с родителите и подлежащите на задължително образование с цел продължаване на образованието им в средни училища	
Мярка 8: Предотвратяване на напускането на училище и ефективно включване на отпаднали ученици обратно в образователната система.	1	Прилагане на нормативната уредба за оценяване на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа на деца в риск, като се извършва оценка на рисковите фактори и за развитието и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда, и се създава план за краткосрочна допълнителна подкрепа	чл. 78 от *Наредба за приобщаващото образование*
	2	Водене на Регистър на децата и учениците	

		в риск на общинско равнище.	
	3	Проучване по общини на необхванатите в училище ученици от социално слаби и ромски семейства.	
	4	Подобряване на обмена на данни и координацията и сътрудничеството между институциите по конкретни случаи на напускане на образователната система и по обхвата на учениците, подлежащи на задължително обучение.	
	5	Годишен анализ на областно ниво на процесите по напускане и реинтегриране на ученици в образователната система.	
	6	Благотворителни акции за ученици в социален риск от изключване, вкл. и благотворителни и доброволчески дейности от ученици.	
	7	Разширяване на обхвата и ефективността на целодневната организация на учебния ден.	
	8	Мерки за подкрепа на детето и ученика в прехода към училище и между образователните етапи и степени	чл. 131 от *Наредба за приобщаващото образование*
	9	Кампания против ранните бракове в ромските общности.	
Мярка 9: Познаване от страна на общините и образователните институции и използване на възможностите на *Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование*.	1	Разширяване на възможностите за включване на децата и младите хора във форми за съвременно здравно образование, с цел изграждане на знания, умения и нагласи, необходими през целия живот – въвеждане на учебен предмет, свързан с промоция на здравето.	
	2	Разширяване на въвеждането на гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование във всички части на учебния план и начини и форми посочени в глава трета на *Наредба 13*, вкл. и в предучилищното образование.	
	3	Свързване на програмите на училищата и детските градини по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование с целите и ценностите на приобщаващото образование като: ✓ гарантиране правото на всяко дете и ученик на достъп до детска градина или училище, най-близо до неговото местоживеене и на правото му на качествено образование; ✓ прилагане на диференцирани педагогически подходи в съответствие с интересите и стимулиращи мотивацията на детето и на ученика, съобразени с	чл. 15, ал. 4 от *Наредба 13*

		възрастовите и социалните промени в живота му и адаптирани към способността му да прилага усвоените компетентности на практика; ✓ равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование, гаранции за които са създадените условия за обучение на всички деца и ученици заедно, независимо от трудностите и различията, които може да възникнат при ученето и научаването и при участието им в дейността на детската градина или училището; ✓ намаляване на влиянието на социалните неравенства върху ученето и върху участието на децата и учениците в дейността на детската градина или училището; ✓ нетърпимост към дискриминиращите нагласи и поведение и подготовка на децата и учениците за живот в приобщаващо общество.	

5.2. Мерки и дейности по оперативна цел 2 – Осигуряване на **качество на човешките ресурси** за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

Мярка	***№ на дейността***	***Дейност***	***Забележка***
Мярка 1 Осигуряване на специалисти в училищата и детските градини и в общинските институции за предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.	1	Разширяване на психологическото обслужване на потребностите на децата и учениците и на обхвата на училища и детски градини, в които с децата и учениците работят педагогически съветници и психолози	чл. 4, ал. 4 от *Наредба за приобщаващото образование* и чл. 11 и 12 от *Наредба № 12 за професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.*
	2	Осигуряване на необходимия брой логопеди и рехабилитатори на слуха и говора.	чл. 4, ал.4 от *Наредба за приобщаващото образование* и чл. 13 и 14 от *Наредба № 12 за професионалното развитие на*

			учителите, директорите и другите педагогически специалисти
	3	Взаимодействие между образователните институции за съвместно ангажиране на специалисти.	
	4	Осигуряване на ресурсни учители за краткосрочна и дългосрочно допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности по начините, определени от нормативната уредба.	назначени в училището и в детската градина, от ЦПЛР на общината или от РЦППО съобразно чл. 283, ал. 3 до 7 от *ЗПУО,* чл. 72, 124 и 129 от *Наредба за приобщаващото образование.*
	5	Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици в групата/паралелката	чл. 114 от *Наредба за приобщаващото образование*
	6	Използване на професионалните компетенции на специалистите, работещи в социалните услуги делегирани от държавата дейности (ЦОП, ЦСРИ) в подкрепа на децата със СОП и с рисково поведение.	
Мярка 2 Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти за придобиване и усъвършенстване на компетентностите, за идентифициране на потребностите и предоставяне на обща и допълнителна подкрепа.	1	Провеждане на обучения на училищно, общинско и на областно ниво (от РУО) за учители, педагогически съветници и други специалисти, работещи с деца и ученици, по теми, свързани с приобщаващото образование.	
	2	Осигуряване на обучителни възможности за членовете на ЕПЛР в училищата и детските градини да прилагат нормативно предписаните методики на оценяване и дейности по оценка на индивидуалните потребности на детето и ученика	чл. 74, т. 1 от *Наредба за приобщаващото образование*
	3	Участие в регионални и национални обучения на педагогически специалисти, извън ЕПЛР, за разпознаване на потребността от обща или допълнителна подкрепа и за ефективна екипна работа за предоставянето на допълнителна подкрепа.	
	4	Обучение на класни ръководители за ефективно изпълнение на специфичните допълнителни професионални задължения.	
	5	Осигуряване на въвеждащо и продължаващо обучение от РЦППО на	чл. 147, ал. 4 – 6 от *Наредба за*

		лица, назначени на длъжността „помощник на учителя“ за групи и класове с повече от три деца или ученици със СОП	*приобщаващото образование*
	6	Предоставяне на информация за квалификационни възможности на институциите и на педагогическите специалисти.	
	7	Включване на квалификационен компонент, където това е възможно, в проекти на училищно, общинско и областно ниво.	
Мярка 3 Осигуряване на методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие в училищата и детските градини, както и на координиращите екипи в училищата и детските градини	1	Предоставяне на рамка за оценка на индивидуалните потребности от обща подкрепа за личностно развитие на дете/ученик.	чл. 7 от *Наредбата за приобщаващото образование.*
	2	Предоставяне на рамка за оценка на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете/ученик	
	3	Подкрепа на учителите за диференцирането на подходи за обучение, които дават различни възможности за групиране на потребностите на учениците и насочване на общата и допълнителната подкрепа в най-голямо съответствие с тях.	
	4	Обучение на педагогическите специалисти в детските градини за извършване на ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни затруднения	чл. 8, ал. 3, т. 1 от *Наредбата за приобщаващо образование.* Наблюдение и методическа подкрепа от страна на РЦППО на ранното оценяване (нормативно основание – чл. 11 от *Наредбата за приобщаващо образование).*
	5	Консултиране по конкретни казуси.	
Мярка 4: Сътрудничество между педагогическите специалисти и обмен на добри практики.	1	Организиране на форуми за споделяне на опит и добри практики от педагогическите специалисти – на училищно, общинско и областно ниво.	
	2	Провеждане на дискусионен форум на тема „*Добри практики за осигуряване на допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците*“.	
	3	Организиране представянето на опита на	

		неправителствени организации в прилагането на терапевтични методи и подходи към деца със СОП.	

5.3. Мерки и дейности по оперативна цел 3: Организационно развитие на **институциите** в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите на новата нормативна уредба за приобщаващо образование.

Мярка	***№ на дейността***	***Дейност***	***Забележка***
Мярка 1: Развитие на капацитета на училищата и детските градини за успешно прилагане на новата нормативна уредба.	1	В изпълнение на чл. 6 от *Наредба за приобщаващото образование* детските градини и училищата включват в годишните си планове дейности, срокове и отговорници за предоставяне на подкрепа за личностно развитие и изготвят обобщен доклад за състоянието на процеса на приобщаващото образование	
	2	В изпълнение на чл. 7 от *Наредба за приобщаващото образование* директорите на детските градини и училищата определят координиращ екип в институцията в началото на всяка учебна година. Ролята на координиращият екип е да организира и координира процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, както и дейността на екипите за подкрепа за личностно развитие.	
Мярка 2: Създаване и укрепване на капацитета на **регионалния екип** за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности	1		По чл. 190 от *ЗПУО* към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование Смолян
Мярка 3: Укрепване на новите функции и взаимоотношения с останалите институции на преобразувания	1	Информиране на образователните институции за случаите, които изискват контакти и взаимодействие с РЦПППО, предоставяне на модели на документация, ефективна обратна връзка от страна на РЦПППО, събиране от РЦПППО на нормативно	съгласно § 21 от Преходните и Заключителни разпоредби на *ЗПУО*

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование		определената информацията по чл. 147, ал. 2 от *Наредба за приобщаващото образование*	
Мярка 4: Развитие на общински Центрове за подкрепа за личностно развитие	1	Проучване на възможността и необходимостта от разкриване на дейности за допълнителна подкрепа към съществуващ център Проучване на обхвата на дейностите и ползвателите.	
	2	Делегиране на допълнителни услуги на вече съществуващи центрове	
Мярка 5: Възлагане на дейностите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от страна на общините на ЦПЛР в друга община, ако в общината няма такъв.	1	Проучване и анализ на необходимостта	Нормативното основание – чл. 198, ал. 1 и чл. 283, ал. 6 от *ЗПУО*.
Мярка 6: Възлагане на дейностите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от страна на общините, на лицензирани доставчици на социални услуги за деца съгласно чл. 198, ал. 2 и 3 от *ЗПУО*. Дейностите, които могат да се възлагат по този ред са: превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, ресурсно подпомагане на деца и ученици със СОП, педагогическа и психологическа подкрепа, програми	1	Проучване на необходимостта от възлагане на дейности по допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на лицензирани доставчици на социални услуги.	
	2	Използване кадровия ресурс на доставчиците на социални услуги за обезпечаване на допълнителната подкрепа за личностно развитие.	
	3	Психо-социална рехабилитация на деца и ученици в ЦОП.	

за подкрепа и обучение на семействата.			

5.4. Мерки и дейности по оперативна цел 4: Подобряване на **материалните условия и достъпност на средата** за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

Мярка	***№ на дейността***	***Дейност***	***Забележка***
Мярка 1 Подобряване на **достъпността на архитектурната среда** в образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда.	1	Достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез: ✓ входни и комуникационни пространства; *2.* помещения и пространства за общо ползване; *3.* санитарно-хигиенни и спомагателни помещения. ✓ Достъпната архитектурна среда в институциите в системата на предучилищното и училищното образование се осигурява чрез съобразяване на елементите на сградите и съоръженията със специфичните изисквания за различните видове увреждания – придвижване на дълги разстояния, по наклонени повърхности, с технически помощни средства, с водач, качване и слизане по стълби, натискане на бутони и хващане, обсег на достъпност, височина на погледа, както и със средствата за сигнализация и информация. ✓ Общодостъпните помещения в сградите се свързват чрез достъпен маршрут.	чл. 106 от *Наредба за приобщаващото образование*
	2	Изграждане на съоръжения за достъпност на входовете на училищата и детските градини – рампи, асансьори и др.	
	3	Изграждане и адаптиране на детски площадки и съоръжения за игра в училищата и детските градини за деца с увреждания	
	4	Изграждане на адаптирани санитарни възли в детските градини, училищата и обслужващите звена за децата със специални образователни потребности	
Мярка 2 Подобряване на **достъпната**	1	Достъпната физическа среда включва осигуряване на подходящи условия, използване и прилагане на	Нормативно основание: чл. 105 от *Наредба за*

физическа среда в образователните институции като начин за предоставяне на равен достъп до образование на децата и учениците, чрез изпълнение на нормативно определените елементи на физическата достъпност.		иновативни подходи и съвременни технологии за архитектурна и физическа достъпност, които в най-голяма степен да отговорят на потребностите на децата и учениците	*приобщаващото образование*
	2	Достъпната физическа среда съчетава универсалния със специализирания дизайн и има следните основни характеристики: ✓ логичност – лесно откриване на архитектурните елементи в сградата; ✓ видимост – висока контрастност на съществените елементи в сградата и нейните помещения; подходящо осветление.	
Мярка 3 Подобряване на **специализираната подкрепяща среда** в образователните институции, съобразно нормативните изисквания	1	Създаване и оборудване на кабинет за ресурсно подпомагане във всяко училище и детска градина, в които има деца със СОП и периодично обновяване на ресурсните кабинети с дидактични материали;	(чл. 106, ал. 4 от *Наредба за приобщаващото образование*
	2	Обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух, с достатъчна осветеност, която да позволява детето или ученикът свободно да отчита по устните на учителя;	
	3	Оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура – FM системи и други, съвместими с личните слухови апарати или с кохлеарните импланти на децата или учениците	
	4	Осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение – брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със синтетична синтезаторна реч и други	
	5	Осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, суичове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически увреждания	
	6	Осигуряване на подходящи помещения за кабинети за рехабилитация на слуха и говора, за логопедични кабинети, за ресурсни	

		кабинети и специализирани кабинети	
	7	Осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с увреждания в останалите помещения (библиотеки, административни кабинети и други)	
	8	Организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно- интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина	
	9	Реализиране на проекти по Националните програми на МОН, насочени към осигуряване на съвременна образователна среда, достъпност и сигурност на средата	
Мярка 4 Осигуряване на специализиран транспорт от дома на детето с увреждане до съответната детска градина, училище или ЦПЛР	1	. Подкрепа и наблюдение на изпълнението на задълженията на общините за осигуряването на специализиран транспорт за децата с увреждания	
Мярка 5 Организиране на необходимите разумни улеснения за участие на учениците със СОП в национални външни оценявания и държавни зрелостни изпити	1	Осигуряване на самостоятелни зали, учители консултанти и удължено време и материали на подходящ шрифт за учениците с нарушено зрение.	чл. 109 от *Наредба за приобщаващото образование*

5.5. Мерки и дейности по оперативна цел 5: Подобряване на **взаимодействието** между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Мярка	***№ на дейността***	***Дейност***	***Забележка***

Мярка 1: Регионалното управление на образованието след края на учебната година обобщава докладите от детските градини и училищата	1	Анализира състоянието на процеса на приобщаващото образование и предоставя информацията на областния управител и на органите на местното самоуправление	чл. 7, ал. 4, т. 15 от *Наредбата за приобщаващото образование*
Мярка 2: Създаване на работещи практики за изпълнение на нормативните изисквания за уведомяване на отделите за закрила на детето от страна на училищата и детските градини	1	При отказ от страна на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, да изрази съгласие за дейностите по чл. 41, т. 2, 5 и 7 (използването на посредник, включване в група за социални умения, наставничество), да окаже съдействие или да подпомогне реализирането на дейностите по чл. 41, директорът на институцията писмено уведомява отдела за закрила на детето по местоживеенето на детето или ученика.	*Наредба за приобщаващото образование***,** чл. 48, ал. 3
	2	Директорът на училището задължително писмено уведомява родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, за откриването на процедура по налагане на санкция, а в случаите на налагане на санкция „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в самостоятелна форма на обучение“ – и съответните териториални структури за закрила на детето.	*Наредба за приобщаващото образование,* чл. 58**,** ал. 2
	3	Когато педагогическият съвет е идентифицирал за ученика риск от отпадане от училище, преди налагане на санкцията „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в самостоятелна форма на обучение“ или на мярката по чл. 49, ал. 3, директорът уведомява отдел „Закрила на детето“ в дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеенето на ученика, за присъствие на негов представител на изслушването с оглед защита на правата и интересите на ученика.	*Наредба за приобщаващото образование***,** чл. 60, ал. 1
	4	В случаите на несъгласие на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, с	*Наредба за приобщаващото образование,* чл.

		предложената допълнителна подкрепа за личностно развитие на детето или ученика, независимо че въз основа на оценката на индивидуалните потребности по ал. 1 е установена такава необходимост, и за предотвратяване на риска от отпадане от училище, директорът на детската градина или училището писмено уведомява съответния отдел за закрила на детето с цел осигуряване на най-добрия интерес на детето или ученика.	72, ал. 2
Мярка 3: Развитие на ефективни форми за работа с родителите на деца и ученици с обучителни трудности и със специални образователни потребности.	1	Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на децата със СОП – консултиране с психолози, логопеди, социални работници, тренинги и др	
	2	Организиране срещи на родители със сходни проблеми за обмяна на опит и полезна информация	
	3	Привличане и използване ресурса на родителите за обогатяване на възможностите за въздействие, социализация и развитие –включване в екипи, извънкласни форми и групи, интелектуален, финансов, емоционален ресурс и т.н	
	4	Прилагане на разнообразни и ефективни подходи за информиране на родителите за възможностите за обща подкрепа за личностно развитие и тяхната роля в процеса	
	5	Провеждане на срещи с родителите/настойниците на децата и учениците с екипа за подкрепа за личностно развитие, с оглед предоставяне на актуална информация за състоянието на ученика, включително актуални медицински документи при наличие на такива, както и други документи с цел извършване на обективна оценка на образователните потребности от екипа от специалисти	
	6	Развитие на практиката за назначаване на социален работник в училищата и детските градини, който да изпълнява функцията на медиатор между семейството, обкръжението на детето/ученика и образователната институция	чл. 115 от *Наредба за приобщаващото образование*

	7	Информиране на родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII и X клас и съвместен избор на най- благоприятна възможност за образование.	
	8	Определяне на ден в месеца за организиране на „Отворени врати в ДГ/училище“ за посещение на родители	
	9	Повишаване информираността на родителите относно затрудненията в образователния процес на техните деца и възможностите за преодоляването им (консултации, допълнително обучение, форми за извънкласни и извънучилищни дейности).	
	10	Работа с родителите и настойниците, които възпрепятстват децата редовно да посещават училище. Създаване на „Училище за родители“ (в учебните заведения и/или на общинско ниво).	
	11	Осигуряване на адекватна и достатъчна информация за родителите за процеса на приобщаващото образование на институционалните сайтове	
Мярка 4: Работа с родителите на деца и ученици с изявени дарби	1	Консултиране на родителите на деца с изявени дарби и насочване към специалисти за развитие на детето	
	2	Създаване и поддържане на общински сайтове с подробна информация за институции, специалисти, форми (конкурси, пленери, олимпиади, школи, клубове и пр.), насочващи към развитие на дарби и таланти.	
	3	Разяснителни и информационни кампании за предлаганите услуги за деца с изявени дарби, специалисти в различните сфери на развитие и общински програми и мерки за стимулиране на деца с изявени дарби	
	4	Популяризиране на дарители, кампании и юридически лица, подкрепящи даровити и талантливи деца.	
Мярка 5: Подобряване на координацията и сътрудничеството	1	Прилагане на *Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за*	

между институции по отношение на работата с децата в риск и деца, жертви на насилие		*взаимодействие при кризисна интервенция*	
	2	Прилагане на *Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище,*	утвърден със заповед № РД09-1871/18.12.2015 г. на министъра на образованието и науката
	3	Съвместни дейности на институциите в системата на предучилищното и училищното образование с ОЗД и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) в подкрепа на деца с рисково поведение и жертви на насилие (периодични срещи, планове за действие, годишни анализи)	
	4	Провеждане на срещи-разговори в училищата, с участието на ученици и представители на МВР, ОЗД, МКБППМН	
	5	Образователни програми и кампании в училище и/или в рамките на ЦОП и/или МКБППМН за превенция на рисково поведение (агресия; насилие; отклоняващо се и рисково поведение на деца и ученици)	
	6	Провеждане на кампании срещу зависимостите (конкурси за написване на есета, рисунки и др. по повод: 31 май – световен ден без тютюнев дим; 26 юни – Международен ден за борба със злоупотребата и нелегалния трафик на наркотици; 18 октомври – Европейският ден за борба с трафика на хора; 1 декември – световен ден за борба със СПИН и др., разработка и разпространение на информационни материали под формата на флаери, дипляни и др.)	
Мярка 6: Взаимодействия между участниците в образованието и институциите по отношение на отпадането от училище. Обединяване на усилията за връщане в образованието на отпаднали ученици	1	Ангажиране с конкретни мерки на обществените съвети, ученическите съвети, ученици и родители-доброволци в дейности, насочени към приобщаването на ученици в риск, ученици в неравностойно положение и подпомагането им да намерят и заемат своето място в училищния живот и в обществото	
	2	Провеждане на тематични игри и беседи от ученици в горен курс на ученици в начален и среден курс	

	3	Използване на пълния потенциал на наставничеството за работа с ученици, застрашени от отпадане от образователната система	
	4	Развитие на целодневна организация на учебния процес, като инструмент за превенция на отпадане от училище, за осигуряване на специализирана помощ при подготовката, за развиване на таланти и удовлетворяване на потребности и интереси	
	5	Сътрудничество с библиотеките, мерки за повишаване на грамотността в полза на предотвратяване на обучителните трудности и отпадане	
	6	Училищното ръководство да съдейства на учениците от училищния парламент да получават подкрепа и от органите на местно самоуправление при техни инициативи, свързани с живота на общността	

5.6.Мерки и дейности по оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на **обществената информираност и чувствителност** относно целите и принципите на приобщаващото образование.

Мярка	***№ на дейността***	***Дейност***	***Забележка***
Мярка 1: Дейности, насочени към местната общественост, за преодоляване на непознаването и предразсъдъците, за повишаване на информираността и чувствителността към децата и учениците със специални образователни потребности	1	Провеждане на разяснителни кампании, чрез които да се даде яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефект за всички деца. В основата на кампаниите да стои идеята, че всяко дете със специални нужди има реалните възможности да води един пълноценен и сравнително независим живот, стига да бъде подкрепено своевременно и да му бъде предоставена тази възможност	
	2	Организиране на срещи с родителите в детските градини и училищата на територията на областта. Целта на срещите е родителите на деца без специални образователни потребности да разберат, че децата с увреждания не представляват опасност за останалите деца и ученици, че всички деца могат да учат и че няма „необучаеми” деца	

	3	Работа с родителските общности за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси и децата с увреждания	
	4	Промяна на нагласите в училищата и детските градини, в които да възприемат индивидуалните различия между децата като източник на богатство и разнообразие, а не като проблем.	
	5	Организиране на благотворителни акции в подкрепа на децата в неравностойно положение	
Мярка 2: Дейности за осигуряване на достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и представянето им в достъпен формат като част от условията за равен достъп до образование	1	Организиране на кампании за информиране на семействата на деца с увреждания за правата, задължения и възможностите за ранно включване на децата в образователната система	чл. 104 и 107, т. 2 от *Наредба за приобщаващото образование*
	2	Информационни материали и кампании за разясняване на възможностите на разнообразните форми на обучение	
	3	Подобряване на информираността на семействата относно организацията и необходимите документи за образованието на децата при напускане на страната и завръщане от чужбина	
Мярка 3 Провеждане на информационни кампании	1	Привличане на млади хора със средно и висше образование от етническите малцинства за работа с деца в риск от отпадане или отпаднали от образователната система	

6. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Постигането на оперативните цели на областната стратегия ще се следи чрез няколко основни индикатора, свързани с основни аспекти от цялостната промяна.

6.1. Брой нововъзникнали институции – Центрове за подкрепа за личностно развитие;

6.2. Брой преобразувани институции;

6.3. Брой детски градини и училища, които самостоятелно организират и обезпечават ресурсното подпомагане на децата и учениците по чл. 283, ал. 4 от *ЗПУО,* брой деца/ученици със СОП в тях и процент спрямо общия брой деца и ученици със СОП;

6.4. Брой педагогически специалисти, участвали в краткосрочни обучения за развитие на професионалните компетентности за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие;

6.5. Брой институции със значително подобрение на материалната база – нови елементи на достъпна архитектурна среда, разкрит кабинет;

6.6. Брой детски градини и училища, в които работят педагогически съветници и психолози.

По решение на екипа за отчитане на стратегията може да се проведе и анкетно проучване за оценка на постигнатите резултати от прилагане на Стратегията.

7. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

Целите и дейностите на настоящата областна стратегия са свързани и допринасят за постигането на целите на следните национални стратегически документи:

- **Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)**
- **Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства (2015 – 2020)**
- **Стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 –2020)**
- **Национална стратегия за детето (2008 – 2018)**
- **Национална програма за закрила на детето (2016 – 2017 – 2018)**

8. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Областната стратегия се изпълнява на областно ниво от институциите, работещи на областно и на общинско ниво. Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните цели и дейности.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал .1 и 2 от *ЗПУО,* всяка община разработва **общинска стратегия** за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинския съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието, приема **годишен план** за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на областния управител до 15 май.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от *ЗПУО*. Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 01 март на следващата година всяка община трябва да представи в областна администрация Смолян отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

За координиране на дейностите по изпълнение на стратегията, със заповед на областния управител се създава екип/комисия за мониторинг, в състава на който участват представители на всички заинтересовани страни – областна администрация, общинските администрации, Регионално управление на образованието, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование, Регионална здравна инспекция, РДСП, Център за кариерно ориентиране и др. Областният управител определя и ръководител на екипа. Броя и темите на заседанията и разпределението на задачите се определят от екипа под ръководството на неговия председател.

Събирането на информация за изпълнените дейности и постигнатите индикатори по изпълнение на целите на областната стратегия започва три месеца преди да изтече срокът на стратегията. В същия период започва и организацията за изготвянето на нова областна стратегия за следващия период.